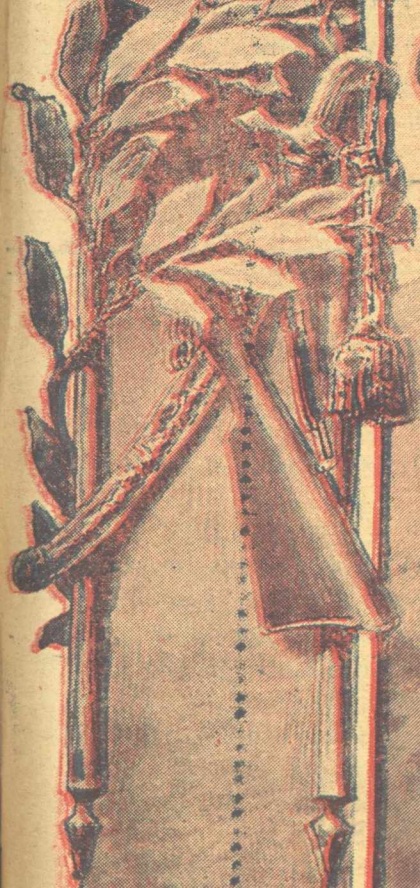

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΩΝ

ΕΘΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

“Ο ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ,”

ΟΔΟΣ ΕΓΝΑΤΙΑΣ 40 — ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΤΟΑ 18

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΚΕΝΤΡΟΝ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ!

Ἀξιούπολις, Ἀμύνταιον (Σόφοβις) Ἀλυρὸς, Βλάτση, Βαρυμπόση, Βέρροια, Βόλος, Βογατσικόν, Γαλάτιστα, Γενιτσά, Γουμένισσα, Δράμα, Ἐδεσσα, Ἐλασσών, Καστοριά, Κουλακιά, Κοζάνη, Καζακλάρ, Κιλκίς, Κάρπη, Λιαρίτζοβον, Λαμία, Μαύροβον, Νιγρίτα, Νάουσα, Πρόμαχοι, Παλαιοχώριον, Σιάτιστα, Σωχός, Σέλιτσα, Σιδηρόκαστρον Τύρναβος, Τσοτύλιον, Τρίκαλλα, Νέον Πετρίτσι, Φλώρινα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

Γ. Χατζηκυριακοῦ, Ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος. (ἄρθρον Στ’).

Π. Σπηλιάδου, Ὁ Μακεδονικὸς Ἄγων καὶ ἡ ὀργάνωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ δυτικοῦ διαμερισματος τῆς Μακεδονίας πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν Βουλγάρων.

Ἀγγελικῆς Μεταλλινού, Οἱ Μακεδονομάχοι κατὰ τὸ ἔτος 1903—1907.

Ὁ Παῦλος Μελάς, Τί γράφουν περὶ αὐτοῦ οἱ ξένοι.

Δράσις τοῦ ὑπὸ Στέφανον Μάλλιον ἀνταρτικοῦ Σώματος. Συνέχεια

Νικ. Βατάλη, Τὸ ἑλληνικώτατον μνηστεικὸν Κρούσοβον (Μοναστηρίου). Συνέχεια

Ἐγκύκλιος Μητροπολίτου Σερβίων καὶ Κοζάνης.

Ἐθνικὰ Μνημόσυνα.

Οἱ δύο ἔθνομάρτυρες Μητροπολίται ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος καὶ ὁ Μητροπολίτης Κυδωνιῶν Γρηγόριος.

Ἐγκύκλιος Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν.

Στήλη περὶ τῶν κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα.

Εἰκόνες: Δημητρίου Χρ. Δογιάμα ὁπλαρχηγοῦ Γεωργ. Τσόντου γενικοῦ ἀρχηγοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσόστομου Μητροπολίτου Κυδωνιῶν Γρηγόριου Καπετάν Νταλίμη ὀπλαρχηγοῦ Α. Πετροπουλάκη Α. Βλαχάκη Π. Πετροπουλάκη [τοῦλ. κη]

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ

Ἐκδιδόμενον ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τετραμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἀπαρτιζομένης ἐκ Διοικητικῶν Συμβούλων τῆς Ἐθνικῆς Ὀργανώσεως “Ο ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ,” καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Προέδρου αὐτῆς Γ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ.

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΟΔΟΣ ΕΓΝΑΤΙΑΣ 40— ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΤΟΑ ΑΡ. 18

Γ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΣΤ’.

Οἱ Βούλγαροι ὑποκινούμενοι ὑπὸ τῆς Ρωσίας.—Τὸ ἐν Θεσ)νίκη ρωσικὸν προξενεῖον σύνδεσμος μεταξύ βουλγαρικοῦ κομιτάτου καὶ τῶν Ρώσων Πανσλαβιστῶν. Ἐπίτιμος διερμηνεὺς τοῦ Ρωσικοῦ προξενεῖου φανατικὸς Βούλγαρος ἐκ Κιλκίς. Ἐκδικητικὴ ἀπόπειρα φόνου αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Θεσσαλονικέων.—Ἡ Βουλγαρία πρόσκοπος τῆς Ρωσίας διὰ τὴν κάθοδον αὐτῆς εἰς τὴν Κων)πολιν.—Ὁ προσηλυτισμὸς τῶν Σλαυοφώνων Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας.—Ἡ διαίρεσις καὶ τὸ μῖσος τῶν μελῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας καὶ ἡ ἀλληλοεξόντωσις αὐτῆς.—Ἡ ἥττα τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν διὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν σχολείων πολεμικῆς κατὰ τῶν Ἑλλήνων.—Ἡ πολεμικὴ τῆς βίας καὶ τῆς κακουργίας.—Ἐκ τούτου ἐξωρμήθη ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς ἄμυναν.—Ἐναρξίς τοῦ ἐνόπλου Μακεδονικοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ἀπεδείξαμεν περιτράνω εἰς τὴν σειρὰν τῶν προηγουμένων ἀρθρῶν μας, ὅτι ἐπεβάλλετο πλέον εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας τῆς Μακεδονίας ἡ διὰ τῶν ὅπλων ἄμυνα κατὰ τῶν Βουλγάρων, (τῶν βουλγαριστῶν, κυρίως πρέπει νὰ λέγωμεν) τῆς Μακεδονίας, τῶν ὑποκινουμένων ὑπὸ τῶν ὀπισθεν αὐτῶν κρυπτομένων Πανσλαβιστῶν τῆς Ἀγίας Ρωσίας. Οἱ Πανσλαβισταί, ὡς εἶναι ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον, ὑπεκινούν τὴν καθ’ ἡμῶν δράσιν τῶν Βουλγάρων μεταχειρισθέντες τὸ τῆ ὑποδείξει αὐτῶν ἱδρυθέν ἐν Σόφια Βουλγαρικὸν Μακεδονικὸν Κομιτάτον, τὸ δι’ ἀφθόνου ρωσικοῦ χρήματος τροφοδοτούμενον. Τὸ ἐδῶ εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν Γενικὸν Ρωσικὸν Προξενεῖον τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τὰ ὄμματα ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων μετ’ ἀσυστόλου ἰταμότητος ὑπεστήριξε πᾶσαν τὴν Βουλγάρων καθ’ ἡμῶν διοπραγίαν καὶ καθωδήγει αὐτοὺς

πρὸς ταύτην καὶ δὲν ὄκνει νὰ ἐπεμβαίῃ καὶ εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς ἀκούσα ὄλην τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἡ ὁποία μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον ἦτο πολὺ ἰσχυρά, ὑπὲρ τῆς προστασίας τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων κατὰ τὴν ποινικὴν αὐτῶν δίωξιν διὰ τὰς ἐγκληματικὰς αὐτῶν πράξεις. Εἰς αὐτὸ τὸ ρωσικὸν προξενεῖον ἦτο διωρισμένος ἐπισήμως, ὡς ἐπίτιμος διερμηνεὺς αὐτοῦ, εἰς τῶν φανατικωτέρων βουλγαριστῶν τῆς Μακεδονίας, ὁ Χατζημήτσεφ, εἰς τῶν ἀδελφῶν τῆς περιδοῆτου τότε ἐκ Κιλκίς οἰκογενείας τῶν ὑφασματεμπόρων Χατζημήτσεφ, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμευεν ὡς συνέκτικὸς δεσμὸς μεταξύ τοῦ βουλγαρικοῦ καὶ τοῦ Πανσλαβιστικοῦ τῆς Ρωσίας κομιτάτου, τοῦ ὁποῦ ἡγοῦντο οἱ περιβόητοι Πανσλαβισταί Ρῶσοι Ἰγνάτιεφ, Σκόβελεφ, Ποποδενότσεφ. Τὸν Χατζημήτσεφ τοῦτον ἠναγκάσθησαν οἱ ἡμέτεροι νὰ πυροβολήσωσι καὶ νὰ πληγώσωσιν ἐν

μέσῃ Θεσσαλονικῇ ἐξ ἀγανακτήσεως καὶ πρὸς ἐκδίκησιν διὰ τὸν φόνον ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τοῦ ἀειμνήστου Θεοδώρου Ἀσκητοῦ, διερμηνεὺς τοῦ ἡμετέρου προξενεῖου, περὶ τοῦ ὁποῦ ἐγράψαμεν εἰς προηγούμενον τεύχος δημοσιεύσαντες καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ.

Τὴν τοιαύτην πολιτικὴν τῆς ἡ Ρωσία ἐστήριξεν ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ γενικοῦ τῆς πολιτικοῦ προγράμματος, τὸ ὁποῖον ὡς ἀπαράβατον ὄρον, περιελάμβανε τὴν κάθοδόν τῆς εἰς τὴν Κων)πολιν, τὴν ὁποῖαν δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχη διὰ τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου τῆ ἐπεμδάσει τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία ἐπέβαλε βροντοφωνήσασα τὸ « κάτω τὰς χεῖρας » τὴν γνωστὴν συνθήκην τοῦ Ἀ γ ί ο υ Σ τ ε φ ἄ ν ο υ. Ἡ Ρωσία μόνον κατώρθωσε δι’ αὐτῆς νὰ δημιουργήσῃ ἀνεξάρτητον Βουλγαρίαν, τὴν ὁποῖαν νὰ μεταχειρισθῆ ὡς πρόσκοπον τῆς πρὸς ἐπικράτησιν εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ εἰς ἄλλην εὐνοϊκὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτύχη τὴν κάθοδόν τῆς εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.

Τὸ μόνον ἐμπόδιόν τῆς εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς τοῦτο δὲν ἦτο θεαίως δι’ αὐτὴν ἡ Τουρκία, ἡ ὁποία καθ’ ἐκάστην ἐβαινε εἰς ἐξασθένησιν καὶ παρακμῆν, ἀλλ’ ὁ Ἑλληνισμὸς, τοῦ ὁποῦ δὲν ὑπετίμα τὴν μεγάλην ὑπερσχήν του εἰς ἐμπορικὴν, ἐκπαιδευτικὴν, κοινωνικὴν καὶ ἐν γένει εἰς ἱστορικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν δύναμιν.

Ἐν πρώτοις, ὡς ἀνεπτύξαμεν καὶ εἰς προηγούμενα ἀρθρα μας τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἀνασκόπησεως τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, μετεχειρίσθησαν τὸ ἐπικρατήσαν γλωσσικὸν ἴδιωμα πολλῶν τῆς Μακεδονίας διαμερισμάτων καὶ τὸ χρέμα συγχρό-

Π. ΣΠΗΛΙΑΔΟΥ

Αντιστρατήγου εν άποστρατεία

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ ΚΑΙ Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΠΡΟΣ ΑΜΥΝΑΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ

Οι Βούλγαροι δια του ιδρυθέντος εν Σόφια κοιμιτάτου προσεπάθησαν δι' όλων των μέσων της βίας και των δολοφονιών να εξοντώσωσι τον Έλληνισμόν επιδιώκοντας την κατάκτησιν της περιβλέπτου ταύτης Έλληνικής χώρας

νως προς άγοράν συνειδήσεων. Έδημιούργησαν προς τούτο εκκλησιαστικήν αίρεσιν, τὸ εκκλησιαστικὸ-Σχίσμα και μετ'αυτοῦ και εκπαιδευτικήν δια των σχολείων πολεμικήν προς εκμάθησιν της βουλγαρικής γλώσσης και κτώρθωσαν ν' άποσπάσωσιν από τὸ Έλληνικὸν Οικουμενικὸν Πατριαρχεῖον άρκετοὺς ολαυοφώνους, να δημιουργήσωσιν και βουλγαρικὰς κοινότητες και να άναγκάσωσιν την Τουρκίαν, πάλιν δια της πιέσεως της ισχυρὰς αυτών προστάτιδος Ρωσίας, να χορηγήσῃ και εις αυτοὺς εκκλησιαστικὰ και εκπαιδευτικὰ προνόμια και ν' αναγνωρίσῃ προνομιούχους, ὅπως και της Έλληνικῆς Ορθοδοξίας, άρχιερεῖς. Εὰν μάλιστα πολλοὶ των Έλλήνων άρχιερέων ειχον τότε εις την άρχήν, ὅπως ειχον θραδύτερον, μετα τὸ 1890, θαυτέραν συναίσθησιν των προς τὸ ἔθνος υποχρεώσεών των και κατενόουν ἔκτοτε τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διέτρεχεν ὁ Έλληνισμὸς δια της τοιαύτης ἐναντίον αυτοῦ πολεμικῆς των Βουλγάρων, κατέβαλλον πᾶσαν προσπάθειαν προς χρηστὴν και εν χριστιανικῇ ἀρετῇ πατρικῆς ποιμανσιν των ολαυοφώνων πληθυσῶν, των πλείστων ἀμαθῶν και ἀξέστων γεωργῶν, δὲν θὰ κτώρθωνον οἱ Βούλγαροι να προσηλυτίσωσι μέγα μέρος αυτών και να τοὺς καταστήσῃ τὸ βουλγαρικὸν κοιμιτάτον ἀσπόνδους ἔχθροὺς παντὸς Έλληνικοῦ. Συνέβη και τοῦτο τὸ αξιοσημείωτον. Εἰς μίαν και τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν ἐγεννήθη δυχοστασία και μῖσος μεταξύ γονέων και τέκνων, ἀδελφῶν και συγγενῶν μέχρι βαθμοῦ ἀλληλοεξοντώσεως.

Κατὰ τοὺς μετέπειτα φόνους και τὰς προγραφὰς ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ κοιμιτάτου ἔθρηνησάμεν ἐξ αιτίας τούτου θύματα ὑπὸ πατροκτόνων και ἀδελφοκτόνων και ἐπῆλθεν ὡς μάστιξ Θεοῦ ἡ φρικαλέα και ἀξιοθρήνηνος ἐκείνη ἀνθρωποκτονία, ἐκ της ὁποίας ἐξωντώθησαν πολυμελεῖς οἰκογένειαι, ἀποτελοῦσαι δύναμιν δια των Έλληνισμὸν της Μακεδονίας.

Ὡς ἐτονίσάμεν και εις προηγούμενον ἀρθρὸν μας ἡ τοιαύτη κατὰ τοῦ Έλληνισμοῦ των Βουλγάρων πολεμικὴ ὑπέστη καταφανῆ ἦταν μεθ' ὅλα τὰ ισχυρὰ μέσα, τὰ ὁποία διέθεσαν. Ἀπεδείχθη και κατ' αὐτὴν ἡ με-

Δημοσιεύοντες την κατωτέρω συμβολὴν εις την ιστορίαν τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, την ὁποίαν παρέχει ἡμῖν ὁ τετιμημένος στρατηγὸς κ. Σπηλιάδης, ἔχομεν καθήκον νὰ ἐκφράσωμεν αὐτῷ τὰς ἐνθέτους ἡμῶν εὐχαριστίας, τοσοῦτο μάλλον καθ' ὅσον γραφομένη αὐτῇ ὑπὸ τοῦ ἡγέτου της οργανωτικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς, της οργανωσάσης την ἔνοπλον ἔθνηκὴν ἀμυναν εις τὸ Κέντρον Μοναστηρίου καθ' ὅσον τὸ διαμέρισμα της Δυτικῆς Μακεδονίας, ὃ ἀποτελεῖ ἀξιοσπουδάστον κεφάλαιον της ὅλης ιστορίας τοῦ ἀγῶνος, ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ ἱστορικὸς ἔχει ν' ἀρυσθῇ ἐξόχως ἠνδιαιρέροντος σελίδας αὐτοῦ. Διότι, ὡς εἶναι γνωστόν, ἡ περιφέρεια Μοναστηρίου διεδραμάτισε σπουδαῖον μέρος εις την ὅλην διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος και συνετέλεσε τὰ μέγιστα εις την ἐπιτυχίαν αὐτοῦ. Τὸ περιοδικὸν μας «Μακεδονικὸς Αγὼν» ἔχει και κατὰ τοῦτο, δια της συνεργασίας ταύτης τοῦ κ. Σπηλιάδου, να ἐπιδείξῃ μετ' εὐλόγου ὑπερηφανίας νέαν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ ἀκριτοῦδε ἔργου του ἐκ μέρους διακεκοιμένων ἀρθρῶν, ὅσοι και ὁ περιόνηος και ἐμπειροσ τοῦ ἀγῶνος στρατηγὸς κ. Σπηλιάδης και δια τούτο και ν' ἀντλήσῃ νέαν ἐνθάρρυνσιν προς ἐξακολουθήσιν μετ' αὐξούσης αυτοπεποιθήσεως της ἐκπληρώσεως τοῦ ἀνελάβε δυαχεροῦς μεν ἄλλ' ἐξόχως ἔθνηκοῦ σκοποῦ.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

* *

Οὐδεὶς δύναται να ἀμφισβητήσῃ ὅτι ὁ πόλεμος τοῦ 1897, εις τὸν ὁποῖον μετὰ

γάλην ιστορικὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἡ ἠθικὴ δύναμις και ἡ ἰσχύς τοῦ δικαίου αἰετοποτε εις τὰς συγκρούσεις ἀτόμων και ἔθνων νικῶσιν. Οἱ Βούλγαροι συναισθανθέντες την ἡττάν των ταύτην κατέφυγον, ὡς εις τελευταίαν σάνιδα σωτηρίας, εις την χρῆσιν της βίας, της δολοφονίας και των δυσπεριγράπτων φρικαλεοτήτων, ἐκ τοῦ ὁποίου κατησχύνθη ὁ 20ος αἰὼν και των ὁποίων ἀμυδρὰν ἰδέαν ἐδώκαμεν εις τὸ προηγούμενον ἀρθρον μας. Εἰς την βίαν αυτών ταύτην ἡναγκάσθη ὁ Έλληνισμὸς ν' ἀντιτάξῃ βίαν και ἔνοπλον ἀμυναν και οὕτω ἀπὸ τοῦ 1903 ἤρχισεν ὁ ἔνοπλος Μακεδονικὸς ἀγὼν ἡμῶν των Έλλήνων.

Γ. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ

τόσης δυστυχῶς ἐπιπολαιότητος ὑπεδύθημεν, προσπαρασκεύασε τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα, ὅστις ἀποτελεῖσας την μεγαλειότητα Έλληνικὴν ἐποποιίαν μετὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 21, ὑπῆρξεν ὁ πρόλογος των εὐτυχῶν ἐκβάσεων των μετὰ ταῦτα πολέμων τοῦ ἔθνους μας.

Διότι ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς οἱ Βούλγαροι, οἵτινες πρὸ ἡμῶν και πλεον αἰῶνος ἀνενδότως εἰργάζοντο, τῇ ἐκθύμῳ ἀρωγῇ της Ρωσίας σὺν τῇ θαθύμῳ μακαριότητι και ἀφελείᾳ ἡμῶν, προς ἀπόκτησιν δικαιωμάτων ἐπὶ της Μακεδονίας, ἀποθρασυθέντες ἐκ τοῦ ἀτυχήματός μας και της συνεπειᾶς τούτου, φαινομενικῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τοῦ ὑποδοῦλου Έλληνισμοῦ, ἐνέτειναν τὰς ἀφομοιωτικὰς ἐν Μακεδονίᾳ προσπαθείας των. Ἀφ' ἑτέρου οἱ της Ἐλευθέρας Ἑλλάδος Έλληνες, ἰδίᾳ δὲ ὁ στρατιωτικὸς αὐτῶς κόσμος, ἀνανήψαντες ἐκ τοῦ παθήματός των, οὐχὶ εἰ: ἠθικὴν τινα μειωσιν της φυλῆς ὀφειλομένου, ἀλλ' εις πολιτικὴν ἀβελτηρίαν και Διοικητικὴν ἀνικανότητα, ἠννόησαν ὅτι ἔδει, στρέφοντες ὅσον οἶόν τε ταχύτερον την προσοχήν των εις τὰ προς βοῦθῶν των συνόρων μας τεκταινόμενα εις βάρους τοῦ Έλληνισμοῦ, να ἀντιδρᾶσωσιν, ἀντεπεξερχόμενοι δι' ὅλων αυτών των ἕλικῶν και ἠθικῶν δυνάμεων.

Μία ἐκ των κυρίων ἀφορμῶν, αἰτινες συνετέλεσαν και ἐπέσπευσαν μάλιστα την ἄμεσον ἐκ μέρους ἡμῶν ἐπέμβασιν, ὑπῆρξεν και ἡ ἀποτυχούσα ψευδοεπαναστασίς τοῦ 1903 ἐκ μέρους των Βουλγάρων. Ἡ ἐπανάστασις αὐτῇ ἐκτυλιχθεῖσα ζωηρότερον ἐν τῷ Δυτικῷ διαμερισμῷ της Μακεδονίας, τὸ Βιλαέτιον Μοναστηρίου, κατεπύθη, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἀνευ μεγάλου κόπου και ἐν βροχυστάτῳ χρονικῷ διαστήματι ὑπὸ της Τουρκίας, διότι ἐλάχιστοι ὑπῆρξαν οἱ πιστεύσαντες εις τὰ ψευδῆ κηρύγματα των ὑποκνητῶν ταύτης Βουλγάρων. Μεταῖθ των ἔξαπατηθέντων ἐκ των κηρυγμάτων τούτων συγκατελέγοντο και τινες ἐκ των Έλλήνων ὄπλαρχηγῶν της Μακεδονίας.

Τὸ κήρυγμα τούτο, καθ' ὃ δὲν ἐπρόκειτο δῆθεν ἡ περι προσπαθείας προς ἀπελευθέρωσιν και αὐτονομίαν της χώρας, φέρων ὡς ἐμβλημα τὸ δόγμα, «ἡ Μακεδονία δια τοὺς Μακεδόνους», εἶναι ἡ πρώτη ἀπόδειξις, ὅτι διαισθανόμενοι οἱ

ὄργανοι της ἐπαναστάσεως ταύτης Βούλγαροι την ἀδυναμίαν των, ειχον ἀπόλυτον ἀνάγκην να προστρέξωσιν εις τὸ ψεῦδος και τὴν ἀπάτην, ὅπως κατορθοῦντες να ἐξεγείρωσιν ὀλόκληρον τὸν πληθυσμὸν της Μακεδονίας ἐπιτύχωσι τοῦ δολίου αυτῶν σκοποῦ, να ὑφαραγῇ και ἡ χώρα αὐτῇ ὑπὸ της Βουλγαρίας, ὅπως συνέβη και δι' ἄλλα παρὰ τὸν Αἴμον τμήματα, πᾶν ἄλλο ἢ εις τοὺς Βουλγάρους ἀνήκοντα Ἐθνολογικῶς και ἱστορικῶς.

Μεταῖθ των ὡς προαναφέραμεν ἔξαπατηθέντων Έλλήνων της Μακεδονίας συγκατελέγετο και ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Ρούλια των Κορεστίων Καπετᾶν Κώτας, ὅστις ἀπὸ τοῦ ἔτους ἀκόμη 1897, οργανώσας φιλικὴν ἐταιρίαν εἶχεν ἐξέλθει μετὰ τινων ὀπαδῶν του ὡς ἐπαναστάτης και ὡς ἐκδικητῆ τοῦ ὑπὸ των Τούρκων καταδυναστευομένου Έλληνικοῦ πληθυσμοῦ της Μακεδονίας.

Δύο μετὰ ταῦτα ἔτη οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ Κοιμιτάτου ἐνηόησαντες τὰς πολεμικὰς ἀρετὰς τοῦ Κώτα ὡς και τὴν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ της Μακεδονίας ἐπιδύοῦσιν του, προσεπάθησαν και ἐπέτυχον δια τοῦ ψευδοῦς αυτῶν δόγματος, προσοικειούμενοι αὐτόν, να τὸν ἐκμεταλλευθοῦν ἐπὶ τινα χρόνον.

Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, γεννηθείσης ἀμοιβαίας δυσπιστίας, διότι ὁ μεν Κώτας ἀντελήφθη τοὺς ἀποκρυπτομένους σκοπιούς σκοποὺς των Βουλγάρων, οἱ δὲ Ἀρχηγοὶ τούτων, Τσακαλάρωσ και Πετρώφ, διείδον ὅτι ὁ Κώτας δὲν θὰ ἐβράδυνε να μεταβληθῇ ἀπὸ Σύμμαχος εις Ἐχθρὸν, ἐπῆλθεν ὁ χωρισμὸς τούτου ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες μετῆλθον ἔκτοτε πᾶν μέσον προς ἐξόντωσιν του.

Ὁ χωρισμὸς οὗτος ἐνεκα της προκυψάσης δυσπιστίας ἔλαβε χώραν ὀλίγον μετὰ την ἐπανάστασιν τοῦ 1903, ὁπότε ὁ Κώτας ἔκρινε ἀναγκαῖον να ἔλθῃ εις Ἀθήνας προς συνεννόησιν διὰ τὸν κατὰ των Βουλγάρων μέλλοντα να ἄρχισῃ ἐν Μακεδονίᾳ Ἄγωνα. Ἐλθὼν εις τὰς Ἀθήνας τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1904 συννητήθη, πλὴν ἐπισήμων τινων προσώπων, και μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Παύλου Μελά, ὅστις μετὰ τινων συναδέλφων του ἐξῆλθεν εις Μακεδονίαν συνοδευόμενος και ὑπὸ τοῦ Κώτα προς ἐπισκόπησιν τοῦ ἐδάφους και μελέτην τοῦ τρόπου προς διεξαγωγὴν ἀγῶνος δια την ἠθικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Έλληνισμοῦ της Μακεδονίας και δια την ἐξουδετέρωσιν των προσπαθειῶν τοῦ Βουλγαρικοῦ κοιμιτάτου προς ἐμβουλγαρισμὸν αὐτῆς.

Ἐκ της προκαταρκτικῆς ταύτης ἐρεῦνης αἰσιοδόξους ἀποκομίζων ἐντυπώσεις ὁ Μελάς, ἐπὶ ἤλθεν εις τὴν Ἑλλάδα και ἤρξατο συντόμως και δραστηρίως ἐνεργείας προς καταρτισμὸν σώματος δια την ἐντὸς ὀλίγου ἐξοδόν του, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ σώματος τούτου εις Μακεδονίαν.

Ταυτοχρόνως ἐλάμβανε χώραν και προκαταρκτικὴ ἐργασία ἐκ μέρους τοῦ

ἀειμνήστου Λάμπρου Κορομηλά, ὅστις ζητήσας και τὴν βοήθειαν πλειάδος καλῶν και ἐνθουσιωδῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ μας προέβη εις τὴν ὀργάνωσιν τοῦ Κέντρου Θεσσαλονικῆς, ὁπῶθεν θὰ διηυθύνετο ἐν τῷ Ἀνατολικῷ Διαμερισμῷ της Μακεδονίας ὁ κατὰ των Βουλγάρων κοιμιτατζήδων ἀγών.

Ἡ ἐγκατάστασις και ἐναρξίς των ἐργασιῶν τοῦ κέντρου τούτου ἐγένετο κατὰ τὸ θῆρος τοῦ 1904. Ἄλλ' ἡ κυρία ἐνεργεια των δια την ὑπαίθρονον τοῦ Βιλαέτιου Θεσσαλονικῆς προοριζομένων σαμάτων, ἤρξατο κατὰ την ἀνοιξιν τοῦ 1905.

Τὴν 13ην Φεβρουαρίου τοῦ 1904 ἔλαβε χώραν ἐν Στατίστῃ των Κορεστίων κατόπιν βουλγαρικῆς προδοσίας ὁ φόνος ὑπὸ Τουρκικοῦ Στρατοῦ τοῦ ἀειμνήστου ἠρωος Παύλου Μελά, ὅστις, πᾶνυ δικαίως, κατετάχθη εις τὴν τάξιν των Ἐθνικῶν ἠρώων και πρωτομαρτύρων, καθ' ὅσον ὁ πρόωρος τούτου θάνατος ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος των θυσιῶν, ἐξ ὧν ἀνεβλάστησεν τὸ δένδρον της Μακεδονικῆς Ἐλευθερίας, ὅπως ὁ θάνατος τοῦ Ρήγα τοῦ Φεραίου ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος των θυσιῶν τοῦ 21, ἐξ ὧν ἐπῆλθεν ἡ ἀπελευθέρωσις ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ τοῦ πρώτου Έλληνικοῦ πυρῆνος.

Κατόπιν ὁμοίας Βουλγαρικῆς προδοσίας κυκλοῦται ἐν τῷ χωρίῳ του Ρούλια και ὁ καπετᾶν Κώτας και συλλαμβάνεται ὑπὸ των Τούρκων τὴν 22αν Ἰουνίου τοῦ 1904.

Ἐκ των ἐνεργειῶν τούτων ἐκ μέρους τοῦ Βουλγαρικοῦ κοιμιτάτου και ἐξ ἀπειρων ἄλλων δολοφονικῶν πράξεων, μελετομερείας κατὰ πολὺ ἀγριωτέρας διαπραχθείσας, ὑπὸ των κοιμιτατζήδων ἐν τῷ Δυτικῷ Διαμερισμῷ, ἐκρίθη ἀναγκαῖον ὅπως συσταθῇ ἐν Ἀθήναις ἄλλη κεντρικὴ ἐπιτροπῆ, σκοπὸς της ὁποίας ἦτο ἡ προπαρασκευὴ τοῦ ἐδάφους και δια τὸ Βιλαέτιον Μοναστηρίου, να παραλλήλως και ἐν ἀρμονίᾳ προς τὴν ὁμοίαν φύσεως ἐνεργειαν τοῦ δια τὸ Ἀνατολικὸν Διαμέρισμα συσταθέντος κέντρου, τετῆ πέρασ εις τὴν τρομακτικῶς ἀγρίαν ταύτην κατάστασιν.

Τὴν Διεύθυνσιν της ἐπιτροπῆς ἀνελάβεν ὁ ἰδιοκτῆτης και διευθυντῆς της ἐφημερίδος «Ἐμπρός» ἀείμνηστος Δ. Καλοποδιάκης.

Ἦτο δὲ ἀνάγκη να ἐπισπευθῇ ἡ ἀμυντικὴ αὐτῇ ἐργασία εις ἀμφοτέρα τὰ Βιλαέτια και ἰδίᾳ τοῦ Μοναστηρίου, προς ἀποτροπὴν των ἐκ μέρους της Βουλγαρικῆς προπαγάνδας συνετελουμένων φρικαλεοτήτων κατὰ τοῦ Έλληνικοῦ πληθυσμοῦ της Μακεδονίας, διότι ἀνευ δραστηρίας και ταχειᾶς ἀντιδράσεως θὰ κατόρθωνεν αὐτῇ, ὄχι μετὰ πολὺν χρόνον ἴσως, να φέρῃ εις πέρασ τὸν ἐξοντωτικὸν αὐτῆς σκοπὸν. Ἀλλὰ και πάλιν δὲν δύναται τις ἢ να θαυμάσῃ τὴν ἐμμονὴν εις τὰ περὶ πολιτικὰ αἰσθητά και τὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις και ἀντιλήψεις τοῦ Μακεδονικοῦ Έλληνισμοῦ, αἰτινες

οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἐκλονίσθησαν μετ' ὀλην τὴν λύσσαν και ἀγριότητα, δι' ὧν ἐπεδίωξεν τὸν σκοπὸν της τούτου ἡ Βουλγαρικὴ προπαγάνδα, μετὰ τὴν ἀποτυχούσαν ἰδίᾳ ψευδοεπαναστασίαν τοῦ 1903.

Ἄλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὴν περιγραφήν της καταστάσεως ταύτης εις ἐν εὐγενῆς της Γαλλίας τέκνον, τὸν ἀνταποκριτὴν ἡμερησίας Παρισίνης ἐφημερίδος, κύριον Michel Paillarès ὅστις περιελθὼν τὴν Μακεδονίαν ὀλίγον μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1903, κατόρθωσε να σχηματίσῃ γνώμην ἐξ ἰδίας αὐτοψίας και ἐξετάσεων, και ὅστις ἐπανελθὼν εις Γαλλίαν κατόπιν, προέβη ἐν ὤραῖᾳ διαλέξει πρὸ δηγύρεως ἐκ των ἐκλεκτοτέρων κερουφῶν της Γαλλίας, εις τὴν κατωτέρω (ἐν μεταφράσει) πιστὴν ἀπεικόνισιν της, ἔχουσαν ὡς ἀκολούθως:

«... . Θὰ σὰς ὀμιλήσω ἐν γνώσει της ὑποθέσεως. Ἡ Ἀνατολὴ εἶναι δι' ἐμὲ ἀκούστικὸς οἰκεία. Ἐπὶ μακρὸν παρεμείναι εις Κωνσταντινούπολιν, Σμύρνην, Ἀλεξάνδρειαν και Κάιρον. Εἰς πολὺς προέβην ἀνακρίσεις ἐν τῇ ἰδιότητι μου ὡς συντάκτου ἐνὸς ἡμερησίου Παρισίνου φύλλου, ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ, ἐν Μακεδονίᾳ, Σερβίᾳ, Ρουμανίᾳ, Βουλγαρίᾳ, Ὑράκῃ και Ἑλλάδι. Διέτρεξα ἀπὸ ἄνω ἔως κάτω, κατὰ μῆκος και πλάτος τὰ δυο Βιλαέτια, της Θεσσαλονικῆς και τοῦ Μοναστηρίου, χωρὶς να παραμελήσω και τὸ τοῦ Κοσσόβου. Θὰ σὰς ἐξημολογήθῳ λοιπόν, ὅτι ἀπαξ ἀκόμη ὑπεχρεώθη να τροποποιήσω ἐκ της ἐρεῦνης μου αὐτῆς, τὰς προγενεστέρας μου γνώμας, ὅπως κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1903 ἐξεθειάζον τὴν Μακεδονικὴν αὐτονομίαν.

Ἡ ἄμεσος ὀμως πείρα των πραγμάτων με ἔπεισεν ὅτι ἡ Μακεδονία δὲν ἀποτελεῖ ἐν ὅσῳ, ἐν σύνολον, ὅπερ θὰ ἦτο δυνατόν να κυβερνηθῇ δι' ἐνὸς ὁμοιομορφου κυβερνητικοῦ συστήματος.

Τὸ προοίμιον τοῦτο ἦτο ὀλίγον μακρὸν, θὰ μοῦ τὸ συγχωρήσετε ὀμως, διότι θὰ ἀναγνωρίσετε ὅτι ἦτο ἀναγκαῖον ὅπως φωτίσῃ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ἐλπίζω δὲ να σὰς ἐμπνεύσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην, ἣς ἔχω ἀνάγκην, δια να φέρω εις αἴσιον πέρασ τὴν βαρείαν μου προσπάθειαν.

Ἐξ ἄλλου θὰ κερδίσω τὴν ἐπεικειάν σας, διότι θὰ ἴδητε ὅτι, ἐὰν εἶμαι ἀδέξιος, εἶμαι τοῦλάχιστον εἰλικρινῆς και ἀδιαφιλονικητῶς ἀκριβῆς και λεπτολόγος.

Ὅπως ἐξακριβώσω τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ της Μακεδονίας και των διαφορῶν αἱματηρῶν σκηνῶν των δραματικομένων ἐν τῇ χώρα, ἀπεφάσισα να εἰσδύσω εις αὐτήν, να τὴν βυθομετρήσω, να ψηλαφήσω τὸν σφιγμὸν της, να ἀκροασθῶ τοὺς καλμοὺς της καρδιάς της, ν' ἀκολουθήσω τὰς κινήσεις της σκέψης, να τὴν καταλάβω ἀπροόπτως εις τὰς πράξεις και τὰς χειρονομίας της. Θὰ ἐξαφανίσω τελείως ἐκ της διανοίας μου ὅτι εἶχον ἀναγνώσει ἐν τοῖς βιβλίοις και πᾶν ὅτι εἶχον ὑποστηρίξει εις τὰς

συνεντεύξεις μου. Με μίαν της θελήσεώς μου προσπάθειαν εξεκένωσα τὸν ἐγκέφαλόν μου ἀπὸ ὅλας τὰς σχετικὰς γνώσεις, αἵτινες εἶχον συγκεντρωθῆ ἔν αὐτῷ. Ἐν μῆ λέξει ἐβυθίσθην εἰς τὸ ἄγνωστον, ἔτοιμος νὰ ἀναπαραστήσω ἐπὶ τῶν λευκῶν μου σελίδων πᾶν ὅ,τι ἤθελον ἴδει διὰ τῶν ἰδίων μου ὀφθαλμῶν.

Ἀσφαλῶς ἡ μέθοδος αὕτη τῆς ἐξερευνησεως οὔτε ἐκ τῶν προσφορωτέρων εἶναι, οὔτε ἐκ τῶν πλέον εὐχαριστῶν.

Εἰς τὴν Τουρκίαν αἱ συγκοινωνίαι εἶναι εἰς ἄκρον ἀτελεῖς. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εὐρίσκονται μερικαὶ σιδηροδρομοὶ, αἵτινες ἀπτόνται μερικῶν ἐκ τῶν κυρίων κέντρων, ἀλλ' ἀποφεύγουσιν τὰς ἀγροικίας, τὰ χωριά καὶ τὰ μεγάλα ἀγροκτῆματα.

Ἐπερωσθῆν συνεπῶς νὰ διατρέξω ἀποτόμως τραχείας καὶ περῶδεις ἀτραπούς, πλάτους οὐχὶ μεγαλειτέρου τοῦ βραχίονός μου, ὅπως φθάσω πρὸ τῆς Σφιγγός, τὴν ὁποίαν μοῦ ἐγεννήθη ἡ φιλοδοξία νὰ νικήσω.

Διήλθον πεδιάδας, ὑπέφερον ἐκ τῆς πείνας καὶ τοῦ ψύχους, διότι τὰ πανδοχεῖα (κάνια) ἔχουσιν ἐγκαταστάσεις καὶ τροφὴν πρωτογενεῖς. Ὁ στόμαχός μου οὐδέποτε κατῳρθάσε νὰ ἐξοικειωθῆ μετὰ τὰ καρκεῖματά τοῦ Μακεδονικοῦ μαγειρείου.

Μεθ' ὅλα τὰ δυσάρεστα οὗτά καὶ ἄλλας δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἐν σιωπῇ παρέρχομαι, ἀνεζήτησα τοὺς Ἕλληνας. Καὶ πίπτω πρὸ τοῦ διωχτοῦ τῆς Θεσσαλονίκης ἀπέχοντος χωρίου Γραντομπόρ, ἐπὶ ἐνὸς φρικώδους δρόμου. Εἰσδύω ἐν τῷ χωρίῳ καὶ βλέπω τοὺς μαυρισμένους τοίχους του, τοὺς ὁποίους βραχέϊα ἀκόμη φλόγες περιλείχουσιν. Σκονιάπτω ἐπὶ μὲν ἄσ δμάδος χωρικῶν γυναικῶν, ἔχουσῶν τὸ ὄψος συντετριμμένον καὶ τὸ πρόσωπον κατεσκαμμένον ἐκ τῆς ἀγωνίας. Δύο ἔξ αὐτῶν γονυπετεῖς ἔχουσιν βυθίσει τὸ μέτωπόν των ἐν τῷ κονιορτῷ. Οἰμώζουσιν καὶ ὀδύρωνται μετὰ μίαν θυμικὴν καὶ συνεχῆ κίνησιν τοῦ κομοῦ των. Ψιθυρίζουν μετὰ ἄτονου καὶ μονότονου φωνῆν μοιρολόγια θλιβερά. Ἐκβάλλουν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν δευτέρους θρήνηους, ὡς ἐὰν αἰφνηδία τις καὶ δριμυτέρα ὀδύνη νὰ τὰς εἶχε σκληρότερον δαγκάσει.

Ἐψοῦσιν ἀκολουθῶν τὸς βαρεῖς ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα βροχίας πρὸς τὸν οὐρανόν, ὅστις ἐκεῖ ἐπάνω ὑψηλὰ ἐξαπλοῦνται ἀνασθῆτας μετὰ τὸ ὄρατον κυανῶν του χρώμα. Θέλουν ἀναμφιβόλως νὰ φωνάξουν εἰς τὸν Θεόν, Ἄμάν! Ἄμάν!... Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ των καρφώνονται ἐπάνω μου βλοσυροί. Ὡ! τῆς ἀφάτου ἀγωνίας! Αἱ γυναῖκες αὐτὰ γερμίζουσιν τὸν ἀέρα μετὰ παρατεταμένους ὀλολυγμούς, οἵτινες εἰσδύουν εἰς τὸ σῶμά μου καὶ μοῦ προκαλοῦν ἀνατριχιάσεις. Κραυγάζουσιν τὴν ὀδύνην των, ἐκτοξεύουσιν κατάρας καὶ ἀπειλὰς, παρακαλοῦσιν, ψάλλουσιν ἐν εἶδος παιδικῆς μελοποιίας, ἔξ ἧς ἀναδίδονται εὐσεβεῖς προσευχαί. Καὶ πάραυτα κύπτουσιν τὴν κεφαλὴν, ἐξαντλημένοι,

καὶ πνευστιῶσαι ἐπὶ δύο ἀμόρφων σωρῶν, τοὺς ὁποίους περιπτύσσονται.

Τοῦ λοιποῦ θὰ εἶναι χθρῆι... Ὡ! ἴδωμεν δὲ πῶς ἔχασαν τοὺς συζύγους των. Δέκα βήματα μακρότερον, μία γραῖα ἐξηκοντούτις, κατάκειται. ἐπίσης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ψυχορραγεῖ ἀγωνιώσα. Εἴκοσι τραύματα μαχαίρας φέροι ἐπὶ τῇ στήθους τῶν ὀμων καὶ τῆς ὀσφύος. Τὸ σῶμά της δὲν εἶναι ἢ ἐν κόσκινον!! Φρικώδης δὲ λεπτομέρεια... τῆς ἀπέκοψαν καὶ τὸν μαστὸν, μετὰ τὸν ὁποῖον ἐδήλασε τὸ τέκνον της!... .

Ποία τραγωδία ἐξετυλίχθη εἰς τὸ Γραντοπόρ;

Ἴδου ἐν ὀλίγοις ἡ σκοτεινὴ ἱστορία, ἧτις θὰ ἐπαναλαμβάνεται καθ' ἐκάστην πρὸ τῶν ἐκπλήκτων ὀφθαλμῶν μου.

Συμμορία κομιτατζήδων εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον καὶ ἐπέπεσεν ἐπὶ τῆς οἰκίας τοῦ Τράϊκου Στέργιου. Οἱ δαίμονες ἔδσαν τὸν Πατριαρχικὸν τοῦτον σκύλον καὶ ὅταν ὁ γέρον ἐυρέθη τελείως εἰς τὴν διάκρισιν των καὶ ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτὸν, ἐθανατώθη. Ἡ θανατικὴ δὲ ἐκτέλεσις συνίσταται εἰς τὴν κατακρούσην τοῦ θύματος διὰ κτυπημάτων μαχαίρας, λόγχης, καὶ ἐγχειριδίου. Ἡ ἀφωσιωμένη αὐτοῦ σύντροφος προσέτρεξε, παρακαλεῖ τοὺς δημίους, φωνάζει, Χάρι! χάρι! ἀνευ ὅμως ἀποτελέσματος, οἱ κομιτατζήδες δὲν συνεπιβίβουν νὰ συγκινοῦνται! Οὐδεμίαν ἔχουν ἐσπλαγχνίαν. Τὰ αἰσθήματα αὐτὰ εἶναι καλὰ διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Λατίνους, κεκορημένους ἀπὸ τὴν φιλολογοίαν. Αὐτοὶ δὲν ἀγαποῦν ἢ τὰς θετικὰς ἐπιστήμας!... Καὶ εἶναι ἰσχυροὶ, καταστρέφουσιν ἀδυσωπήτως πᾶν ὅ,τι τοὺς ἐνοχλεῖ.

Οὕτω καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Στέργιου θὰ λάβῃ τὸ μερίδιον τῶν ἀγαθοεργῶν, μετὰ τὰς ὁποίας οἱ ἐλευθερωταὶ οὗτοι θὰ πλημυρίζουσιν τὴν καταδυναστευομένην Μακεδονίαν!

Ἀνατρέπεται λοιπὸν κατὰ γῆς ἀρπαζομένη ἀπὸ τὴν κόμην, ποδοπατεῖται καὶ τιμωρεῖται διὰ τὴν ἀδιάκριτον ἐπέμβασίν της.

Δὲν εἶναι τίποτε τοῦτο... μόλις ἀποτελεῖ τὸν πρόλογον...

Ἡ κυρία καὶ κεφαλαϊώδης σκηνή, ἐκεῖνη ἧτις θὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἡ κατακλείς τοῦ δράματος καὶ εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐκτυλιχθῶσιν μετὰ μεγαλείου ἢ ἐπινοητικότητος, ἢ ἐνεργητικότητος, ἢ σκληρότητος, ἢ σταθερότητος, ἢ ἀποφασιστικότητος, τὸ συνακόλουθον πνεῦμα, ἢ κομιτατζικὴ τέλος μέθοδος, δὲν ἐπαίχθη ἀκόμη...

Τὸ ἀληθὲς θέαμα ἀρχεται τὴν στιγμήν, καθ' ἣν κατὰ τὴν καλλίτερην στιγμήν ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τῶν γέροντων σπεύδει εἰς τὰς διατόρους κρανιάς τῆς μητρὸς του. Οἱ κομιτατζήδες φρίσσουν ἀπὸ χαρῆν, διότι θὰ δυνήθουν νὰ ἀφιερωθῶσιν εἰς μίαν ἐγχειρίσιν ὑψίστου ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν πρόδον τῆς χειροουργίας... Μετὰ μηκυθμούς ἀγρίων θηρίων ἀρπάζουσιν τὸν μελοθάνατον κατάδικον, τὸν σταυρώνουν καὶ τὸν βασανίζουσιν!...

(Ἔπεται συνέχεια)

Δὲν θὰ περιγράψω τὰς περιτέχνους λεπτομερείας τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς. Φαντασθῆτε μόνον ὅ,τι εἶναι πλέον ἀγριον, πλέον κτηνώδες καὶ πλέον διαβολικὸν εἰς τὸν κῆπον τῶν Μαρτυρίων τοῦ Octave Mirleau. Ἀναδιφῆσατε τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱερᾶς ἐξετάσεως, πλανηθῆτε εἰς τοὺς πλέον βαρβάρους χρόνους, διὰ νὰ λίβετε μίαν ἀσθενῆ εἰκόνα τοῦ μαρτυρίου τοῦ νέου τούτου ἀνδρός!...

Ὅχι... δὲν θὰ εἰσέλθω εἰς τὰς λεπτομερείας, ὧν ἄλλως τε μερικαὶ ἀπολύτως ἀναρροῖμητοι, ἔδει νὰ μείνωσιν εἰς τὴν σκιάν. Μοῦ ἀρκεῖ μόνον νὰ σᾶς καταστήσω γνωστὸν ὅτι τὸ σῶμα τοῦ δυστυχοῦς διετρυπήθη, ὠργώθη, ἀπεκόπη, ἠδλακώθη ὑφ' ὄλων τῶν ἐγχειριδίων τῆς κολάσεως, ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξωρῶνθησαν, ἢ ὅτι ἐκ τῆς ὀφθῆς ἀπεκόπη καὶ τὰ χεῖλη ἐξεσχίσθησαν. Τὸ θέαμα ἦτο ἀπαίσιον. Παρατηρῶ μετὰ φρίκης καὶ δέους τὰ εἰδεχθῆ αὐτὰ λείψανα, ἀτίνα οὐδεμίαν γλώσσα θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ περιγράψῃ.

Ὁ ἄλλος υἱὸς τοῦ Τράϊκου Στεργίου, ἐφρονεύθη ὁμοίως πρὸς δόξαν τῶν ἡρώων τοῦ κομιτάτου, συμμερισθεὶς τὴν τύχην τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του. Τὸ πτώμα του εὐρίσκειται ὑπὸ τὰ ἔρειπια τῆς κατεδαφισθείσης οἰκίας των.

Αἱ λοιπὸν! ἐπιθυμεῖτε νὰ μάθετε διατὶ ὀλόκληρος αὐτὴ ἡ οἰκογένεια ἔβησαν εἰς τὴν ἐπὶ τὸν μάρτυρικὸν θάνατον, διατὶ αἱ δύο αὐτὰ νεαρὰ ἡλικία, εὐρίσκονται ἐν τῇ ἀελλισίᾳ, διατὶ τὸ Γραντοπόρ πενθεῖ, διατὶ αἱ οἰκίαι του ἔχουν μεταβληθῆ εἰς στάκτην, διατὶ ἡ φρίκη εἶναι ἀποτυπωμένη εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν χωρικῶν αὐτῶν, οἵτινες ὀδύρονται καὶ τρέμουν ὡς παιδιὰ, διατὶ ὅλη αὐτὴ ἡ γένη;

Ἀπλῶς καὶ ἀποκλειστικῶς, διότι ὁ Τράϊκος Στέργιος εἶχε παραμείνει προσκολλημένος ἀκλονήτως εἰς τὸν Ἕλλητισμόν. Διότι ἐφώνησε, «...Οἱ πρόγονοί μου ἦσαν Ἕλληνας, ὁ πατήρ μου ἦτο Ἕλληνας καὶ ἐγὼ ἐπίσης θέλω νὰ εἶμαι Ἕλληνας καὶ θὰ ἀποθάνω Ἕλληνας!»...

Δὲν γνωρίζω τί θὰ ἠσθάνοντο πρὸ αὐτῶν τῶν πτωμάτων καὶ πρὸ αὐτῶν τῶν ἐρειπίων οἱ Εὐρωπαῖοι δημοσιογράφοι οἵτινες ἐξεθεῖσαν τὸ Βουλγαρικὸν σφῆγος. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως ἐμὲ, εἶμαι ἀκόμη τέκνον τῆς Γαλλίας, ἐκεῖνης ἧτις πάντοτε συνεκινήθη ἀπὸ ὅλα τὰ δυστοχήματα καὶ συνεπαθήσεν εἰς ὄλους τοὺς πόλους.

Πιστοὶ ἢ ἀπιστοὶ πάντες συνεκινήθημεν μέχρι τῶν μυχιαιτάτων τῶν σπλάγχων μας, ὅταν ἠκούσθη τὸ παράπρον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ... «Δι ψῶ».

Ἡ καρδιά μου δὲν εἶναι ἀπὸ πέτραν. Δὲν ἐσκληρύνθη εἰς τὰ χυμὰ ἐργαστήρια, δὲν ἔχω ἀναρχικὴν νοοτροπίαν. Εἶμαι ἀσθενὲς ὄν, ἐν ἄθλιον ὄν, εἶμαι ἄνθρωπος εὐαίσθητος καὶ εἰς τὸ Γραντοπόρ, τὸ ὁμολογῶ, καὶ ζητῶ πρὸς τοῦτο συγγνώμην, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποκρύψω τὰ δάκρυα, τὰ ὁποῖα ἐπλημμύριζαν τὰ φουσκωμένα ἀπὸ τὸν οἶκτον βλεφαρὰ μου.

ΕΚ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΩΝ ΜΟΥ ΑΝΑΜΝΗΣΕΩΝ

ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1903-1907

Τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον Θεσσαλονίκης καὶ ἡ ἐθνικὴ αὐτοῦ δράσις. — Ἡ δράσις ἰδίᾳ τῶν διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν.

Α'.

Πάντες οἱ Μακεδόνες Ἕλληνες καὶ ἰδίᾳ ὁ διδασκαλικὸς κόσμος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῆς Τουρκοκρατίας δὲν λησμονοῦν τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον Θεσσαλονίκης καὶ τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ δράσιν.

Τὸ Προξενεῖον ἐθεωρεῖτο τότε τὸ ἱερὸν ἄστρον καὶ τὸ Ἑθνικὸν ὄχυρον τοῦ ἐν Θεσσαλονίᾳ Ἑλληνισμοῦ. Δὲν δύναται νὰ λησμονηθῆ, ὅσοι καὶ ἂν παρέλθῃ χρόνος, ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος μικρὸς χώρος, τὸν ὁποῖον περιέλειπε τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο γωνιαῖον οἶκμα ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν σημειωνῶν ὁδῶν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ Μητροπόλεως, ὅπου νῦν ἡ Γεωργικὴ Τράπεζα Μακεδονίας, τὸ ἄνηκον ὡς ἰδιοκτησία εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα Θεσσαλονίκης. Ἐν αὐτῷ ἐτελοῦντο ἀθροῦβως μὲν, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἱερωτέρων ἐθνικῶν παλμῶν, Ἑλληνικαὶ μυσταγωγίαι ἰδίᾳ κατὰ τὰς δεξιώσεις ἐπὶ ταῖς Ἑθνικαῖς Ἐορταῖς τῆς 25ης Μαρτίου καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (ἐορτῆ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου) κατὰ τὰς ὁποίας ἠλεκτριζετο, ὡς διὰ σπινθηροῦ ἠλεκτρικοῦ συμπυκνωτήρος, σύμπας ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ὡς μία καὶ ἐνιαία ἐθνικὴ ψυχὴ καὶ ἐξέσπα εἰς ἀκράτητον ἐθνικὸν ἐνθουσιασμόν.

Τὸ Ἑλληνικὸν προξενεῖον ἦτο ὁ ἐθνικὸς βωμὸς τῆς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν πατρίδα λατρίας, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἔκαεν ἀσβεστός ἡ φλόγα τοῦ Ἑλληνικοῦ πατριωτισμοῦ καὶ ὁ πόθος τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ὑποδούλου Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Φυλῆς.

Εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τότε προξενεῖον εἶχον ἰδίᾳ ἐξαιρετικὴν θέσιν οἱ διδασκαλοὶ καὶ αἱ διδασκαλίσσαι παρὰ τοῦ ὁποῖου ἐλάμβανον διορισμὸν διὰ τὰ εἰς τὰ πέρατα τῆς Μακεδονίας καὶ μέχρι Θράκης, Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας ἀκόμη ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἵνα ὡς ἱεραπόστολοι τῆς Ἑλληνικῆς ἰδέας κηρύξουν τὸ εὐαγγέλιον αὐτῆς.

Πρὸ παντός οἱ ἐπιζῶντες μέχρι σήμερον διδασκαλοὶ καὶ διδασκαλίσσαι θὰ ἐνθυμοῦνται τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἢ τὴν Ἱερὰν Μητροπόλιν, ὡς τὸ ἐπινοήσαν οὐνομηματικῶς, πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων ἐκ μέρους τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν φέρον τῆς καταδίωξεως ὑπ' αὐτῶν. Ἐν αὐτῷ ἐσφυρηλατοῦντο τὰ Ἑθνικὰ ἰδεώδη, ἐχαλυβθοῦτο τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ ἐπυργώθη τὸ ἑλληνικὸν μεγαλεῖον εἰς ὑψος ἐθνικῆς μεγαλοπρεπείας.

Καὶ πάντες οἱ εἰσερχόμενοι εἰς αὐτὸ μεγαλοιδεῖται διδασκαλοὶ καὶ διδασκά-

μακτικῶν μεθόδων καὶ κικουρημάτων ἐπεδίωκον τὸν ἐκβουλαρισμὸν τῆς Μακεδονίας.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΥ
Διδασκάλισσα

(Συνέχεια εἰς τὸ προσεχές)

Τὴ ἦτο τὸ Κέντρον. — Πῶς διεξήγετο ἡ ὑπηρεσία αὐτοῦ. — Ἡ ἱερὰ Μητροπόλις καὶ ἡ συνεργασία ταύτης μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ προξενεῖου κ. λ. π. κ. λ. π.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Πρὸς τὰ μέλη τῆς ὀργανώσεώς μας τοῦ τε Κέντρου καὶ τῶν τριάκοντα πέντε παραρτημάτων αὐτῆς,

Παρακαλοῦνται:

1) ὅπως ἐγγραφοῦν συνδρομηταὶ εἰς τὸ ἐκδιδομένον πλέον περιοδικὸν μας πάντα τὰ μέλη καὶ ὑποστηρίξουν αὐτὸ ὡς ἴδιον ἔργον μετὰ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς γενναίας ψυχῆς των.

2) ὅπως ἀποστείλουν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ ἀλήθη καὶ ἐξηλεκτικωμένα γεγονόνα, τῶν ὁποῖων ἢ οἱ ἴδιοι ὑπῆρξαν δημιουργοὶ ἢ παρ' ἄλλων ἔμαθον αὐτὰ, πρὸς δημοσίευσιν αὐτῶν ὡς σελίδων τῆς ἱστορίας τοῦ Μακεδ. ἀγώνος.

3) ὅπως ὁσοῦτον Μακεδονομάχων ἐπιθυμοῦν νὰ ἔδωκαν δημοσιευομένην τὴν εἰκόνα τῶν ἀποστείλουν μίαν φωτογραφίαν των μετὰ τὴν στολὴν τοῦ Μακεδονομάχου καὶ 200 δραχ. διὰ τὴν δαπάνην τῆς κατασκευῆς τοῦ κλισέ, τὸ ὁποῖον θὰ τοῖς ἐπιστραφῆ μετὰ τῆς φωτογραφίας μετὰ τὴν δημοσίευσιν.

Ὡς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ ἀπευθύνωμεν τὴν ἀνωτέρω παράκλησιν μας καὶ πρὸς τὰ ἐπίτιμα μέλη τῆς ὀργανώσεώς μας τὸσον ὡς πρὸς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ περιοδικοῦ ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀποστολὴν γεγονότων τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγώνος.

[Ἐκ τῆς διευθύνσεως]

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΔΟΓΙΑΜΑΣ

Όπλαρχηγός εκ Μπαροβίτσας (Γουμνίτσας)

Έδρασε εις την περιφέρειαν Γουμνίτσας και συνήψε: πολλές κατά των Βουλγάρων κομιτατζήδων μάχας κατά το 1905-1908 φονεύσας πολλούς και ίδις τον τρομερόν Βεβόδιαν Μπέσκον. Η περιφέρεια Γουμνίτσας μέχρι Γευγελής αναγνωρίζει εν τῷ προσώπῳ τοῦ Δογιάμα τὸν ἀνδρείον συμπατριώτην των ὀπλαρχηγόν, ὁ ὁποῖος ἐπροστάτευσεν τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῶν πέριξ χωρίων ἀπὸ τὰς δολοφονίας καὶ τὰ κακουρήματα τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων. Περὶ τῆς ἐν γένει δράσεως αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἐγωνιστῶν τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος ἀνά τὴν περιφέρειαν Γουμνίτσας—Γευγελής θὰ δημοσιεύσωμεν προσεχῶς περισσότερα, καθ' ὅτι τὸ διμῆρισμα ἐκεῖνο ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μᾶλλον δοκιμασθέντων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τιμημάτων τῆς πολυπαθοῦς Μακεδονίας.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ

ΤΙ ΓΡΑΦΟΥΝ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ ΟΙ ΞΕΝΟΙ

«Ο καθηγητῆς τῆς Νεοελληνικῆς ἐν Βουδαπέστη κ. Χόρβαρτ, τὸν ὁποῖον φιλοξενεῖ ἡ πόλις μας, ὡς ἀποτελοῦντα μέλος τῆς ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως τῶν οὐγγρικῶν προϊόντων ἐπιτροπῆς, θερμὸς δὲ καὶ ἐνθουσιώδης φιλέλληνας, ἀπέστειλε εἰς τὴν ἐνταῦ-

κώμιον διὰ τὴν κυρίαν Μελά, τῆς ὁποίας ἐξαίρει τὴν συζυκὴν τῆς ἀφοσίωσιν καὶ τὴν πρὸς τὰ τέκνα τῆς στοργήν. Τὴν χαρακτηρίζει ὡς ἰδανικὴν πατριώτισσαν, ἡ ὁποία ἐθυσίασεν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος, ὅ,τι εἶχε προσφιλέστερον καὶ ὅλα τὰ οἰκογενειακά τῆς. ἀγαθὰ. Διὰ τῶν δημοσιευθεισῶν πρὸς τὸν ἥρωα σύζυγόν τῆς ἐπιστολῶν δίδει εἰς τὴν ἱστορίαν τὰς ὠραιότερας σελίδας τῆς ζωῆς τοῦ Παύλου, ἀποκαλύπτει τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα αὐτοῦ πρὸς τὴν σύζυγόν του καὶ τὰ τέκνα του, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὸ καθήκον πρὸς τὴν πατρίδα, τὸ ὁποῖον αἰσθάνεται ὅτι εἶναι ὑπέρτερον ὅλων.

Ο Χόρβαρτ χρώματιζει συγχρόνως μὲ ὠραία χρώματα τὴν ζωὴν τῶν ραγιαδῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας τῶν χρόνων ἐκείνων, τοὺς ὁποίους καλὰ ἐγνώρισεν ὁ Μελάς καὶ τῶν ὁποίων δίδει ὠραίαν περιγραφὴν εἰς τὰς πρὸς τὴν κυρίαν Μελά δημοσιευθείσας ἐπιστολάς του τῶν εὐγενῶν καὶ πατριωτικῶν αἰσθημάτων των, τοῦ πρὸς τὰ σχολεῖα ζήλου των, ὡς καὶ τῶν μυστικῶν διὰ τὸν φόβον τῶν Τυρῶν συνειδητάσεων των καὶ συνεννοήσεων διὰ τὸν ὑπὲρ ἀπελευθέρωσης τῆς Μακεδονίας ἀγῶνά των.

Βλέπομεν, προσθεταὶ ὁ κ. Χόρβαρτ, τὴν πατριωτικὴν προσπάθειαν ἐνὸς λαοῦ, ὁ ὁποῖος, ἔχει πάντα μπροστά του τὸν ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνά του. Ἐνώπιόν του ἐμφανίζεται ὁ ἀστὴρ ὁ Μελάς. Ἡ πορεία εἰς τὰ ἄβυσθα βουνα τῆς Μακεδονίας εἶναι ὠραία ζωγραφία τῆς χώρας ταύτης, τὴν ὁποῖαν ἄγιασε μὲ τὸ αἶμά του. Τὰ ἀγνὰ πατριωτικά καὶ θρησκευτικά αἰσθήματα τοῦ Μελά ἀφυπνίζουσι εἰς κάθε ψυχὴν τὰς εὐγενεστέρας πνοάς.

Πρέπει, λέγει, ἡ βιογραφία τοῦ Μελά νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παιδαγωγικὸν τῶν σχολείων βιβλίον. Περικλείει αὐτὴ θησαυροὺς, οἱ ὁποῖοι δὲν πρέπει νὰ χάνωνται μέσα εἰς ἀδιαφορίαν. Ἐὰν μάλιστα τὸ πατριωτικὸν δράμα τοῦ Μελά, αἰσθητικῶς τοῦ βίου του καὶ ἡ ἐν Μακεδονίᾳ δράσις του συναρμολογηθῶν εἰς κινηματογραφικὴν ταινίαν καὶ προ-

θα «Μακεδονίαν» ὠραῖον σημεῖωμα, δημοσιευθὲν ἐν αὐτῇ, εἰς τὸ ὅπιον μὲ ἐμπνευσμένα λόγια ἀπεικονίζει τὸν πρῶτον μάρτυρα τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος Παῦλον Μελάν καὶ τὸ πατριωτικὸν του ἔργον ὑπὲρ τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Μακεδονίας, τῆς ὁποίας, ὡς γράφει εἰς δημόδιον γλῶσσαν, ἄγιασε μὲ τὸ αἶμά του τὸ χῶμά της.

Ἀρχίζει μὲ ἓνα λαμπρὸν ἐγ-

Δ Ρ Α Σ Ι Σ

ΤΟΥ ΥΠΟ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΑΛΛΙΟΥ ΑΝΤΑΡΤΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἀρχηγοῦ Ἑλληνικῶν Σωμάτων κατὰ τὸ ἔτος 1905

νῦν ἀποστράτου Ἀντιάρχου Στεφάνου Δούκα

— ΥΠΟ —

ΑΝΤΙΡΧΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΑΚΡΙΒΟΥ

ὕπηρετήσαντος εἰς τὸ Σῶμά του καὶ διατελέσαντος γραμματέως αὐτοῦ.

(Ἐκ τῶν ἐπισήμων ἡμερολογίων καὶ τῶν σχετικῶν ἐκθέσεων τοῦ σώματος)

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Τὴν 23ην ὥραν εὐρισκόμεθα ἐπὶ τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς καὶ ὀδηγούμενοι ὑπὸ ὀδηγῶν, γνωρίζοντες τελείως τὸ ἔδαφος, διερχόμεθα ταύτην ἀνευ οὐδενὸς ἐπεισοδίου. Εὐρισκόμεθα ἐπὶ τοῦ δούλου Μακεδονικοῦ ἔδαφους. Ἐρᾶ συγκίνησις καταλαμβάνει πάντας καὶ ἡ χαρὰ εἶναι ἐξωγραφισμένη εἰς τὰ πρόσωπα ὄλων. Μετὰ πορείαν μιᾶς ὥρας διερχόμεθα τὸν χεῖμαρρον (Σούτσα ἐν τῇ θέσει Ζήτρα).

14 Μαρτίου 1905

Τὴν 7ην ὥραν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν θέσιν Μαυροβούνι τοῦ δάσους Παλαιοκάστρου, ἔνθα καὶ ἐλημεριάσαμεν λαβόντες τὰ ἀναγκαῖα μέτρα ἀσφαλείας διὰ τῆς τοποθετήσεως σκοπῶν εἰς κατάλληλα σημεῖα.

Τὴν 15ην ὥραν τὰ Καραούλια (σκοποὶ) ἀναφέρουσι ὅτι τουρκικὸς στρατὸς, δυνάμειως περίπου τμήματος, προερχόμενος ἐκ Γρεβενῶν, ἐβιάζετο πρὸς τὰ λημέρια μας. Πρὸς στιγμὴν ὑποπτεύθημεν κατάδοσιν τινα, μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ στρατὸς ἤλλαξε κατεύθυνσιν καὶ διηυθύνθη πρὸς Δημηνίτσιον.

15, 16, 17, 18, 19, 20, Μαρτίου 1905

Κατὰ τὰς ἄνω ἡμέρας εὐρισκόμεθα ἐν συνεχεί πορείᾳ βαδίζοντες τὴν νύκτα λόγῳ ἀσφαλείας καὶ ἀναπαυόμενοι τὴν ἡμέραν εἰς τὰ διάφορα κορησφύγια (λημέρια). Τὴν νύκτα τῆς 20—21 Μαρτίου ἀφικόμεθα εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ χωρίου Σιάνι.

21 Μαρτίου 1905

Διημερεύομεν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ἀνωτέρου χωρίου. Ἐνταῦθα συνητήθημεν μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ Βάρδα (ἡδὴ ὑποστρατήγου ἐν ἀποστρατείᾳ Τσόντου Γ).

Οἱ δύο ἀρχηγοὶ συνεσκέφθησαν περὶ τῆς περαιτέρω δράσεώς των.

Β. Α. Καστορίας κείται ἡ κομιτοπολις Ζαγοριτσάνη, τότε ἦτο ἐστία καὶ ὀρη-

βληθῶν ἐπὶ τῆς δόθνης κινηματογράφου θὰ ἐμάνθανεν ὄλος ὁ κόσμος τὰς μεγαλυτέρας ἀνθρωπίνους ἀρετάς καὶ τοὺς ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνας τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

τήριον τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν, αἰτινες παντοιοτρόπως ἐπέεζον, κατευρύνον, καὶ ἐδολοφόνουν τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς.

Πρὸς ἐξόντωσιν τῶν ἐν αὐτῷ τυχόν βουλγάρων ἀνταρτῶν καὶ συμμοριῶν, τῶν ὑποθαλπόντων αὐτοὺς κατοίκων ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ κατ' αὐτῆς αἰφνιδιστικῆς ἐπίθεσις ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν σωμάτων ἠνωμένων.

Ὡς ἡμέρα ἐπίθεσεως ὀρίσθη ἡ πρωΐα τῆς 25ης Μαρτίου καὶ ἤρξατο ἡ σχετικὴ προετοιμασία. Τὴν 18ην ὥραν τῆς ἡμέρας ταύτης ἀπεχωρίσθημεν ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ Βάρδα καὶ μετὰ δίωρον πορείαν ἀφικόμεθα εἰς τὸ χωρίον Λόνιτσα, ἔνθα διενυκτερεύσαμεν λαβόντες τὰ προσήκοντα μέτρα ἀσφ. λείας.

22 Μαρτίου 1905

Διημερεύομεν καὶ διενυκτερεύομεν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ.

23 Μαρτίου 1905

Τὴν 17ην ὥραν ἀνεχωρήσαμεν ἐντεῦθεν διευθυνόμενοι πρὸς τὸ βουλγαρικὸν χωρίον Ζαγοριτσάνη.

24 Μαρτίου 1905

Περὶ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς ἡμέρας ταύτης ἀφικόμεθα εἰς θέσιν, ὀλίγον ἀπέχουσαν τοῦ μετοχίου τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων, ἠνωμένοι μὲ τὸ Σῶμα τοῦ Ἀρχηγοῦ Βάρδα. Διημερεύομεν ἐνταῦθα. Ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν Βάρδα Μάλλιου συνετήθησαν διὰ μακρῶν πάσαι αἱ λερομέρειαι τῆς ἐπικειμένης ἐπιχειρήσεως, ἥτις ἐθεωρεῖτο σπουδαιοτάτη καὶ δυσκολωτάτη καὶ ἐνεκα τούτου ἀλήθει τελείαν προπαρασκευὴν ἐν ὅλαις ταῖς λεπτομερείαις αὐτῆς.

Τὴν 18,30 ἀνεχωρήσαμεν ἐντεῦθεν καὶ τὴν 19ην ὥραν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Μετόχι τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων, ἔνθα παρεμείναμεν μέχρι τῆς 1ης ὥρας τῆς 25ης Μαρτίου.

25 Μαρτίου 1905

Τὴν ἡμέραν ταύτην κατὰ τὰ προαποφασισθέντα ἐγένετο ἡ κατὰ τῆς Ζαγοριτσάνης ἐπίθεσις.

Περὶ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεως ὑπεβλήθη τῷ κομιτάτῳ ἐκθέσις λεπτομερῆς,

ἥτις ἔχει ὡς ἐξῆς.

Ἐκθέσις

Περὶ τῆς κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου 1905 γενομένης κατὰ τῆς Ζαγοριτσάνης ἐπίθεσεως.

Ἡ κατὰ τῆς Ζαγοριτσάνης ἐπίθεσις εἶχεν ἀποφασισθῆ νὰ γίνῃ ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ Σώματος Βάρδα, μεθ' οὗ συνεβιάσαμεν μέχρι τοῦ Μετοχίου τῆς Μονῆς τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων τῆς περιφερείας Ζαγοριτσάνης (ἄρα ἡμερολόγιον).—

Εἴχαμεν ἤδη ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ Βάρδα εἰς τὸ ἀνωτέρω Μετόχιον καὶ ἕκαστος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Σώματος τοῦ ἐβαδίζομεν πρὸς Ζαγοριτσάνην, ἀπέχουσαν περὶ τὴν 1 1/2 ὥραν ἐκεῖθεν. Καὶ ἐκεῖνος μὲν θὰ κατελάμβανε τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ χωρίου, ἡμεῖς δὲ τὴν ἀνατολικὴν, οἷτινες καὶ θέλομεν ποιήσῃ ἐναρξιν τῆς ἐπίθεσεως δι' ἠχίματος διὰ τῆς σάλπιγγος τοῦ Σώματος, ἵνα ἐξαγκασθῶσιν οὗτως οἱ τυχόν ὑπάρχοντες Κομιτατζήδες νὰ ἐξέλθωσιν.— Ἐφθάσαμεν περὶ ὥραν 3ην π. μ. εἰς τὸ χωρίον καὶ κατελάβαμεν τὰς θέσεις, ἀφοῦ προηγουμένως ἐποποθετήσαμεν τμήμα μετὰ τῶν ἀναγκαίων σκοπῶν πρὸ τῆς ἐξόδου τοῦ χωρίου, τὸ μὲν ἵνα φράξῃ τὴν ἐξόδον τῶν ἀποπειραθησομένων νὰ διαφύγωσι κομητατζήδων, τὸ δὲ ἵνα εἰδοποιήσῃ ἡμᾶς περὶ τῆς τυχόν ἐμφανίσεως τουρκικοῦ στρατοῦ.—

Δοθέντος τοῦ συνθήματος τῆς ἐπίθεσεως διὰ τῆς σάλπιγγος τοῦ Σώματος τοῦ διηυθύνθησαν τέσσαρες ἐκ τοῦ ὑπ' ἐμὲ Σώματος τῆ δια αἰγῆ μου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ μουχτάρη, ὅπως προσαγάγωσι τοῦτον ἐνώπιόν μου καὶ ἐκ τούτου πληροφορηθῶμεν περὶ τῆς υπάρξεως ἢ μὴ τοῦ Σώματος τοῦ Βουλγάρου Κόλη ἐκ Μοκρένης ἐντὸς τοῦ χωρίου ἢ νὰ ἐπιδιωχθῆ ἢ διὰ καλοῦ τρόπου συνάντησις μας μετὰ τῶν προκρίτων τοῦ χωρίου πρὸς συνηνόησιν, ἐὰν οἱ κομητατζήδες δὲν ἐκρύπτοντο ἐν αὐτῷ. Ὁ Μουχτάρης ἀντιπαραβόλουντες φρονέουσιν αὐτὸν καὶ τὸν ὡς ὀδηγὸν προσληφθέντα θελήσαντα νὰ ἐπέλθῃ πρὸς βοήθειαν τοῦ Μουχτάρη.—

Οἱ πρῶτοι πυροβολισμοὶ ὑπῆρξαν ὡς σύνθημα, δύνανται τις εἰπεῖν, ὅπως τὸ πῦρ μεταδοθῆ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς κομιτοπόλεως καὶ δὲν ἤδυνάτο, ἢ ἐκεῖ νὰ καταλήξῃ, ἀφοῦ ὑπῆρξε μέρος τῶν κατοίκων ὅπερ ὀχυρωμένοι μετὰ εὐαρίθμων κομιτατζήδων ἐβαλλεν δι' ὀπλων ἐπαναληπτικῶν κατὰ τῶν πολιορκητῶν τοῦ χωρίου, ὀχυρωμένον ὀπισθεν τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἐρειπίων. Καὶ ἐπικολούθησε χηρῆσι χειροβομβίδων καὶ ἐμπρησμοῖς οἰκιῶν καὶ φόνου ἀνθισταμένων μέχρις οὗ περὶ ὥραν 9ην π. μ. με εἰδοποιούσιν οἱ σκοποὶ μου ὅτι τμήμα τουρκικοῦ στρατοῦ μικρὸν ἐκ τοῦ ἀπέναντι μοναστηρίου τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων διευθύνεται καθ' ἡμῶν, πλὴν ἐπειδὴ ἡ διάφορος οἰκία ἀνθίστατο εἰσέτι διὰ τῶν ἐν αὐτῇ κομητατζήδων βαλλόντων δι' ἐπαναληπτικῶν ὀπλων ἀ-

πεφασίσθη η αναβολή της αναχωρήσεως, αφού το τμήμα του τουρκικού στρατού εξομειώθη μόλις εκ 30 ανδρών, επί τῶ σκοπῶ νὰ ἐκπορευθῆ ἡ οἰκία, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναμφιβόλως ἐνεκλείοντο κοιμητήριδες καὶ ἤτις εἰσέτι, συνεκρατεῖτο μ' ὄλον ὅτι καὶ χειροβομβίδα; οὐκ ὀλίγας εἶχε δεχθῆ.— Μετὰ τινὰ λεπτά τῆς ὥρας οἱ σκοποὶ καὶ πάλιν εἰδοποιοῦσι περὶ τῆς προσεγγίσεως τοῦ στρατοῦ, ὅτε ταυτοχρόνως ἀκούονται πυροβολισμοὶ ἐκ συγκρούσεως τοῦ στρατοῦ μετὰ εἰς τὴν ἔξοδον τοῦ χωρίου τμήματός μας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀντισταμένη οἰκία, ἐπιρρολήθη, καὶ οἱ ἐν ὑπὸ κομητατζήδες εὗρον τὸν θάνατον.

Διέταξεν ἀμέσως τότε τὴν διὰ τῆς σάλπιγγος συνάθροιση, καὶ τὰ σώματα συγκραθέντα ἀνήρχοντο πρὸς τὸ βουνὸν Σαμπούρα, ὅριον Λεχόβου—Κλεισοῦρας—Ζαγοριτάνης, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ὠχυρωμένοι παρεμείναν ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν. Ἀνελθόντες παρελάβομεν μετ' ἡμῶν περὶ τοὺς 17 αἰχμαλώτους προσαχθέντας ἡμῖν ἐκ τοῦ χωρίου ὑπὸ διαφόρων ὀπαδῶν μου.—

Τὸ ἐν Ζαγοριτάνῃ τμήμα τουρκικοῦ στρατοῦ ἐκ 30 ανδρῶν ἠκολούθησε μέχρι τῶν ὑπορειῶν, ὅπου ὠχυρωμένον παρέμεινε μαχόμενον καθ' ὅρισθέντος πρὸς ἀπόκρουσιν αὐτοῦ τμήματός μου, ἐνῶ ἔτερον τμήμα στρατοῦ ἐπερχόμενον ἐκ Κλεισοῦρας πρὸς τὴν λοφοσειρὰν, ἐπειράτο νὰ καταλάβῃ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους καὶ διακόνῃ τὴν ἀνοδὸν μας, πλὴν ἀπέτυχε καθ' ὅσον αἱ πρὸς τὴν Κλεισοῦραν ἐπίκαιροι θέσεις εἶχον καταληφθῆ, ἀποσταλέντος πρὸς τοῦτο ἐμπρὸς τμήματος ὅπου ἀποκρουσθὲν τὸ τῶν Τούρκων τμήμα ἀπεσύρθη πρὸς τὴν Κλεισοῦραν τὴν 4ην μ. μ. μετ' ἀπώλειαν ἐνὸς ἀνδρῶν, ἐνῶ τὸ ἔτερον τῆς Ζαγοριτάνης παρέμεινε μαχόμενον ἀπὸ μεγάλας ἀποστάσεις μέχρι τῆς 6ης μ. μ. ὥρας. Ἐτερον τμήμα τουρκικοῦ στρατοῦ ἐκ 100 ανδρῶν φθάσαν εἰς Ζαγοριτάνην περὶ τὴν 5 μ. μ. μένει εἰς τὸ χωρίον ἄπρακτον.—

Ἐκ τοῦ σώματός μου εἰς τὴν κατὰ τῆς Ζαγοριτάνης ἐπίθεσιν ἐτραυματίσθησαν ἑλαφρῶς δύο, οἱ Χρήστος Νταβετζής κατὰ τὴν ὄσφρακὴν χώραν καὶ Χρήστος Γκιόκας κατὰ τὸν λαϊμὸν παρακολουθήσαντες τὸ σῶμα.—

Πόσοι Βούλγαροι ἐφονεύθησαν ἐν Ζαγοριτάνῃ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὀρίσῃ τις πιθανῶς περὶ τοὺς 100.—

Οὕτως ἔχει ἐν συντόμῳ ἡ πρῶσις αὐτῆ, ἣτις ἠπλόρηεν ὁ ἀντίκτυπος τῶν κακουργιῶν τῶν Βουλγαρικῶν σικιῶν, δι' ὧν ἐνέπνευσαν τὸν τρόμον εἰς τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ Ἕλληνας, πολλοὺς τῶν ὁποίων ἡ νάγκασαν διὰ τούτων ν' ἀσπασθῶσι τὸ σιγμα, δυσκολία δὲ ἦδη παρουσιάζονται ἀνυπολόγιστοι διὰ τὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡμῶν ἐπ' ἀνοδὸν αὐτῶν.—

Ἐνταῦθα θεώρῳ ἐπιβεβλημένον μοι καθῆκον ὅπως πηδίσωμαι μνεῖαν τῆς μετ' αὐταπαρήσεως καὶ ἠρωτισμοῦ

ἐνεργείας τῶν ἀνδρῶν μου καὶ τῆς ἀπὸ τῆς λεηλασίας ἀποχῆς αὐτῶν.—

Καθῆκον δὲ ἀπαραίτητον θὰ παρέλειπον ἂν δὲν ἐμνημόνεον ἐν τῇ παρουσίᾳ ἰδιαιτέρως τὴν διακεκριμένην διαγωγὴν τῶν αὐθορμήτως παρακολουθούτων τὸ Σῶμα ὑπαξιωματικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Γεωργίου Παπαϊωάννου (Κιτσαράγγα) Φωτίου Γουζοπούλου (Καρασούλη) Στεφάνου Ἀκριβοῦ (Τόσκα) Φίλιππου Κιτριναῖου (Λίβα) καὶ Πέτρου Μαλκίρη (Λίγγου) οἵτινες μετὰ πραγματικῆς αὐτοθυσίας ἀκολουθήσαντες τὸν δύσκολον καὶ κινδυνώδη ἀγῶνα διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν ἀποδεικνύουσιν ὅτι γνωρίζουσιν οὕτως νὰ διακινδυνεύουσι μετὰ περινοίας καὶ νὰ ἀντιτάσσουσι τὰ στήθη τῶν ὑπὲρ τοῦ ἔθνικου ἀγῶνος.—

Ἐπίσης δὲν δύναμαι ἢ νὰ ἐξάρω τὴν διαγωγὴν τοῦ γηραιῶ ἀρματοῦ Καπετὰν Κώστα Γκούτα καὶ τοῦ παρακολουθούντος αὐτὸν υἱοῦ του Στεργίου Κ. Γκούτα αἰσθηματίου νέου, ἀξίου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τοῖς ὅπλοις.

Ὁ Καπετὰν Κώστας Γκούτας γηραιὸς τοῦ Ὀλύμπου ἀρματοῦ καὶ ἀληθῆς χάριτος τῶν Μακεδονικῶν ὄρων, γνώστης καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀτραποῦ αὐτῶν, ἐπὶ τριακοντίαν ὀλόκληρον βιώσας βίον ἀρματολικῶν εἰς τὸν Ὀλυμπόν καὶ τὴν Μακεδονίαν, προσῆλθεν ἤδη καὶ ἐτάχθη ἵνα παρουσιάσῃ τὸν ἀγῶνα ὑπηρετῶν τὰ ἔθνικα συμφέροντα μετ' ἀπροσποίητου ζήλου προσφέρων μέχρι σήμερον εἰλικρινέστατα πολυτίμους εἰς τὸ σῶμα ὑπηρεσίας καὶ χρησιμεύων ὡς εἰς τῶν πραγματικῶν μοχλῶν αὐτοῦ.

Ἐν τέλει τὴν 7ην μ. μ. ὥραν ἀποσυρθέντες κατὰ σῶμα εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου βαδίζομεν πρὸς νότον διελθόντες παρὰ τὴν Κλεισοῦραν στενωπὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ χωρίου, «Μπόμπιστα», ἐν ἄκρῳ σιγῇ καὶ δι' ὄλων τῶν προφυλακτικῶν μέτρων, ἵνα μὴ τυχὸν αἱ θέσεις ἔχουσι κατόπιν τοῦ σοβ. ροῦ γεγονότος καταληφθῆ.

Ἐλάβομεν τὴν πρὸς τὴν Λοσιτίσαν ἄγρυσαν καὶ φθάνομεν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο περὶ ὥραν 4 1/2 τῆς 26ης Μαρτίου ὅπου ἀναπαύομεθα μέχρι τῆς 6ης πρωῒνης, καθ' ἣν ἐξήλθομεν καὶ ἐλημεριάσαμεν ἔξωθι τοῦ χωρίου εἰς τὴν θέσιν «Μανδριά Λουντσιώτικα», ὅπου οἱ ἄνδρες ἀνεπαύθησαν ἐκ τῆς μακρᾶς ἐπιτρῆς ἡμέρας πορείας, καθ' ἣν, σήμερωθῆτω, δὲν εἶχον οὐδὲν κοιμηθῆ.

26-31 Μαρτίου 1905

Ἡ κατὰ τῆς Ζαγοριτάνης ἐπιχειρήσις εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν μείωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν Βουλγάρων καὶ τὴν τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ πληθυσμῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐντατικὴν κίνησιν τῶν Τουρκικῶν στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων πρὸς καταδίωξιν ἡμῶν. Ἐνεκα τούτου ἐλάβομεν τὰ προσήκοντα μέτρα ἀσφαλείας μετακινούμενοι ἀπὸ θέσεως εἰς θέσιν ἐν τῇ περιοχῇ Πιπλί-

στης, Βλάτσης, Λοσιτίσης καὶ Βογατσι-κού.

1η Ἀπριλίου 1905

Διημερεύομεν ἐν τῇ θέσῃ Ἅγιος Γεώργιος τῆς Περιφερείας Βογατσοῦ. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ ἐν τῇ περιοχῇ Καστανοχωρίων ἐννέα χωρία ἐξαρθρώμενα ἀνέκαθεν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν εἶχον ἀποσπασθῆ ἑσχάτως καὶ εἶχον προσχωρήσει εἰς τὸ Σχίσμα διὰ τῆς βίας, τῆς ἐνασκιδείσης ὑπὸ τοῦ Βουλγαρικοῦ κομιτάτου. Ταῦτα κατὰ σειράν κείμενα συγκεντροῦντα δύναμιν καὶ εἰς ἄμεσον συνενόησιν μετ' ἐν Χρουπίστῃ Βουλγαρικῶν κέντρον διατελοῦντα παρέσχον πράγματα εἰς τὰ Ἑλληνικὰ χωρία τῆς περιοχῆς ἐκείνης.

Ἀπεφασίσθη ὅθεν ἔνεκα τούτου καὶ ἔνεκα τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως μετὰ τὴν κατὰ τῆς Ζαγοριτάνης ἐπιχειρήσιν ἢ μετάβασις τοῦ σώματος ἐκεῖ ἐπιγόντως καὶ ἡ ἀνάληψις ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Μάλλιου τῆς ἀρχηγίας τῶν ἐκεῖ Ἑλληνικῶν Σωμάτων, ἅτινα περὶ πολλῶν ἔδεινὰ ἀσχοληθῶσι καὶ ἰδίως περὶ τοῦ σοβαρωτατοῦ ζήτηματος τῆς ἐπαναφορᾶς εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐκκλησίας τῶν βίαι ἀποσπασθέντων ἐκ ταύτης χωρίων. Τὴν 19ην ὅθεν ὡραν διερχόμεθα τὸν ποταμὸν Ἀλιάκμονα διὰ τῆς ἐπὶ τῆς θέσεως Σμίξι γεφυρᾶς, κατ' ἐπὶ τὴν διάβασιν τῆς ὁποίας ἐλήφθησαν τὰ προσήκοντα μέτρα ἀσφαλείας καὶ περὶ τὰς πρωῒνὰς ὥρας τῆς 2ας Ἀποριλίου ἀφικόμεθα εἰς τὸ δάσος Κουβεντάρ μετὰ τῶν χωρίων Μόλασι καὶ Τσουκαλοχώρι ἐνθα διενυκτερεύσαμεν.

2 Ἀπριλίου 1905

Διημερεύομεν ἐν τῇ ἄνω θέσει. Τὴν 18.30 ἀναχωροῦμεν ἐντεῦθεν καὶ τὴν 19.30 ἀφικόμεθα εἰς τὸ χωρίον Τσακαλοχώρι, ἐνθα ἐμείναμεν περὶ τὰς δύο ὥρας. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὁ ἀρχηγὸς καλέσας τοὺς προκρίτους τοῦ χωρίου ἀνέπτυξεν αὐτοῖς τὸν ἱερὸν καὶ πατριωτικὸν σκοπὸν τοῦ διεξαγομένου ἔθνικου ἀγῶνος καὶ συνέστησεν αὐτοῖς νὰ συνδράμωσιν τοῦτον πάση θυσίᾳ, ὅπερ καὶ ὑποσχέθησαν, μεμνημένοι ὄντες ἄλλωςτε εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Βάρδα.

Ἐξακολουθοῦμεν τὴν πορείαν καὶ περὶ τὰς πρωῒνὰς ὥρας ἀφικόμεθα εἰς τὸ χωρίον Βιδελοῦστι λημεριάσαντες ἔξωθεν αὐτοῦ καὶ εἰς θέσιν «Καστανιές».

Εἰρήσθη ἐνταῦθα ὅτι τὴν ἐν Καστανοχωρίους κατάστασιν δὲν εὐρίσκομεν τόσον εὐχάριστον. Ἀφ' ἐνὸς ἡ κακὴ συμπεριφορὰ ὀπλαρχηγοῦ τινος, δρῶντος τότε ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκείνῃ, Μαργαρίτου ὀνόματι, εἶχεν ἐμπνεύσει τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ ἀποθάρσυσιν εἰς τοὺς κατοίκους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ προσέλευσις εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς ἐνδὸς ἐκ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ Νικολάου Τζοβόλου ὀνόματι ἐκ πείσματος, διότι ἐρραπίσθη καὶ ἀφωπλίσθη ἔνεκα τῆς κακῆς τὸν διαγωγῆς, εἶχεν ἐμπνεύσει τὸν πανικὸν εἰς τοὺς κατοίκους, καθόσον ὁ

κατάπτυστος οὗτος προδότης γνωρίζων καλῶς τὰ εἰς τὸν ἀγῶνα μεμνημένα καὶ ἐνεργῶς δρῶντα πρόσωπα κατέδωκε ταῦτα εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς καὶ ἔνεκα τούτου ἴσχυται συλλήψεις εἶχον ἐνεργηθῆ. Τὴν κατάστασιν ταύτην ἀντιληφθεὶς ὁ ἀρχηγὸς ἄμα τῇ εἰς Βεδελοῦστι ἀφίξει του ἔκρινε σκοπὸν νὰ εἰσέλθῃ μετὰ τοῦ σώματός του εἰς τὸ χωρίον, ἐνθα καλέσας τοὺς προκρίτους καὶ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ἀγῶνος συνέστησεν αὐτοῖς νὰ μὴ ἐγκαταλείψωσι τοῦτον ἐπηρεαζόμενον ἀπὸ τὴν ἀτιμὸν προδοσίαν τοῦ Τζοβόλου, ἀλλὰ ἐξακολουθήσωσιν ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ μετὰ ζήλου καὶ αὐτοθυσίας καὶ νὰ ἔχωσιν πεποίθησιν καὶ ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου τούτου μετὰ προσοχῆς ἀκούσαντες τοὺς ἀνωτέρω λόγους τοῦ ἀρχηγοῦ ὑποσχέθησαν αὐτῷ ὅτι θὰ ἐξακολουθήσωσιν ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος μετὰ μετῆσιν ζήλου καὶ αὐτοθυσίας.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ συνητήσαμεν τὸν ὀπλαρχηγὸν Μαργαρίτην, περὶ οὐάνωτέρω. Οὗτος κατόπιν προηγουμένης συνεννοήσεως τοῦ ἀρχηγοῦ Μάλλιου μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ Βάρδα διετάχθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς Βογατσικὸν καὶ νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Βάρδα.

Ἐντεῦθεν ἀνεχωρήσαμεν τὴν 21ην ὥραν καὶ περὶ τὴν 8ην ὥραν τῆς 4ης Ἀπριλίου ἀφικόμεθα εἰς τὴν θέσιν Σπηλιές τῆς περιφερείας τοῦ χωρίου Ζαΐτασκου.

4 Ἀπριλίου

Τὴν 18ην ὥραν ἀνεχωρήσαμεν ἐντεῦθεν καὶ τὴν 19ην ἀφικόμεθα εἰς τὸ χωρίον Ζαΐτασκου, ἐνθα διενυκτερεύσαμεν λόγῳ τῆς ἀθλιότητος τοῦ καιροῦ. Ἄλλωςτε παρίστατο ἀνάγκη ὅπως ὑπομνήσωμεν εἰς τοὺς κατοίκους ὅσα καὶ εἰς τοὺς τοῦ Βιδελοῦστι τοιοῦτους σχετικῶς μετ' ὅν διεξαγόμενον ἀγῶνα καὶ μετ' ἐπιδημιουργηθείσαν κατάστασιν ἐκ τῆς προδοσίας τοῦ Τζοβόλου, τοῦδ' ὅπερ καὶ ἐγένετο κληθέντων τῶν προκρίτων εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ ἀρχηγοῦ.

5 Ἀπριλίου

Τὴν πρωῒαν τῆς ἡμέρας ταύτης ἀπλήθομεν ἐκ τοῦ χωρίου μεταβαίνοντες εἰς τὸ ἴδιον λημέρι (Σπηλιές).

Ἐνταῦθα ἐπιρροφήθημεν ὅτι δύο τμήματα Στρατοῦ περιεπόλουν πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ Σώματος ἡμῶν, τὸ μὲν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ χωρίου Ζοπάν, τὸ δὲ εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ χωρίου Βοβοτικοῦ.

Τὴν 14ην ὥραν ἀγγελιοφόρος ἀφίχθεις ἐκ Ζαΐτασκου μᾶς εἰδοποίησεν ὅτι ὁ περὶ τοῦ Ζοπάν περιπολῶν Στρατὸς ἀφίκετο εἰς τὸ χωρίον Κλεπίτσι, ἀπέχον περὶ τὰ 5 χιλιόμετρα ἐκ τῆς θέσεως, εἰς ἣν εὐρισκόμεθα. Ἀμέσως ἐδιπλασιάσθησαν τὰ ὑπαρχόντα καραούλα (σκοποὶ) καὶ ἐποθετήθησαν νέα τοιαῦτα εἰς σημεῖα ἐπίκαιρα. Τὴν 17ην ὥραν ἀγγελιοφόρος

ΓΕΩΡΓ. ΤΣΟΝΤΟΣ ἢ ΚΑΠΕΤΑΝ ΒΑΡΔΑΣ

Ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐλασαστατικοῦ κομιτάτου καὶ διωρισθὲν γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ ἐνόπλου Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, ὑπολογαγὸς ὧν τότε τοῦ πυροβολικοῦ, προωρισμένος νὰ δράσῃ εἰς τὸ τμήμα Καστορίας—Μοναστηρίου. Μόλις ἐφθάσεν εἰς Βογατσικὸν ἐπελήφθη μετὰ παραδειγματικῆς ὄντως δραστηριότητος, συνέσεως καὶ δεξιότητος τοῦ καταρτισμοῦ καὶ ὀπλισμοῦ τοπικῶν ἀναρτικῶν σωμάτων καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν ἐκείνην Βογατσοῦ—Καστορίας—Κορεστίων—Μοναστηρίου. Ἐνισχυθεὶς καὶ ὑπὸ ἄλλων σωμάτων, ἀποσταλέντων ἐξ Ἀθηνῶν, ἐν οἷς καὶ τὸ ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν ὑπολογαγὸν Στέφ. Λούκαν ἢ καπετὰν Μάλλιον.

Ἡ δρᾶσις τοῦ καπετὰν Βάρδα κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σπουδαιότερων. Διέμενε δρῶν ἐν Μακεδονίᾳ καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν διάρκειαν τοῦ ἐνόπλου ἀγῶνος, ἥτοι ἀπὸ τοῦ 1903—1908. Συνῆψε πολλὰς καὶ ἀλλεπαλλήλους μάχας καὶ κατὰ Τούρκων καὶ κατὰ Βουλγάρων καὶ κατὰ ὅσους νὰ ἐμπνεύσει θάρρος εἰς τοὺς καταπονημένους ὑπὸ τῶν Βουλγάρων Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, ὡς καὶ ἐνθουσιασμὸν καὶ πεποίθησιν εἰς τὰ δίκαια τοῦ ἔθνους εἰς βαθμὸν ὅστε νὰ θεωρηθῆ ἔξοραλισμένη ἢ ἀπελευθέρωσις τῆς Μακεδονίας.

Τὸ ὄνομα τοῦ κ. Τσόντεν Βάρδα ὅπως ἐπεκράτησε νὰ ἐπακαλῆται, κατέχει τὰς περισσότεράς καὶ λαμπροτέρας σελίδας τῆς ἱστορίας τοῦ ἐνόπλου Μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Εἶναι διὰ τοῦτο ἀρρήκτως συνδεδεμένος μετ' ἡστορίαν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῶσαν πολλῶν καὶ μεγάλων ἐχθρῶν. Διὰ τοῦτο αὐτῇ τῷ ὀφείλει πολλὴν εὐγνωμοσύνην.

Εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν θὰ δημοσιεύσωμεν εἰδικὸν κεφάλαιον περὶ τῆς δρᾶσεως αὐτοῦ, ἀφοῦ παρακαλέσωμεν καὶ τὸν ἴδιον ὅπως εἰς ἀρεστῆ νὰ μᾶς παράσῃ τὴν πρὸς τοῦτο πολυτίμην συμβολὴν του.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΑΤΑΛΗ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΤΑΤΟΝ ΜΑΡΤΥΡΙΚΟΝ ΚΡΟΥΣΟΒΟΝ (ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ)

Ἡ καταστροφή αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν Βουλγαρικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1905

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Οἱ Βούλγαροι, οἱ διέποντες τὰ τοῦ κομιτάτου, γνωρίζοντες καλῶς ὅτι διὰ νὰ δεσπόσουν τῆς πεδιάδος, ἤτις ἐκτείνεται μέχρι τοῦ Μοναστηρίου, ἔπρεπε παντὶ σθένει νὰ καταρρίψωσι τὸ μέγα δι' αὐτοὺς ἐμπόδιον τὸ Κρούσοβον.

Ἐπρεπε τὸ μέγα καὶ λαμπρὸν ἐκεῖνο Ἑλληνικὸν ἔρεισμα, πρὸ τοῦ ὁποίου ἐθραύοντο ὡς ἐπὶ κυματοθραύστου τὰ λυσσαλέα καὶ ὄρητικὰ κτυπήματα τῶν Βουλγάρων, νὰ ἐκλείψῃ καὶ οὕτω ἐλεύθεροι καὶ ἔχοντες τὰ νῶτα πλήρως ἐξησφαλισμένα νὰ διευθύνωσι τὰς ἀγρίας ἐπιθέσεις των κατὰ τοῦ θαυμαστοῦ καὶ στερεωτάτου ἐκεῖνου Ἑλληνικοῦ κέντρου τοῦ Μοναστηρίου, τὸ ὁποῖον ἐπέπρωτο ν' ἀπαθανάτισῃ τὴν ἀφθαστον εἰς μεγαλεῖον Ἑλληνικὴν φιλοπατρίαν καὶ νὰ σώσῃ ὁλόκληρον τὸν κινδυνεύοντα Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς Μακεδονίας.

Διὰ νὰ ἐκμηδενίσουν οἱ Βούλγαροι τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον τοῦ Κρούσοβου διὰ τοῦ τρόμου, τῶν δολοφονιῶν, τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, καὶ ἐπέισθησαν ἐν τῇ πραγματικότητι ὅτι ἦτο ἐντελῶς ἀδύνατον, ὅτι οὐδέποτε θὰ δυνηθοῦν νὰ κυριαρχήσουν τῶν Ἑλλήνων καὶ καταπνίξουν τὸν Ἑλληνικὸν πατριωτισμὸν, διὰ τοῦτο ἐν πλήρει γνώσει τῆς

ἀποτυχίας τούτου ἀπεχείρησαν ἐν ἔτει 1903 τὴν 20ην Ἰουλίου τὴν οἰκτρὰν ἐκείνην ψευδοπανάστασιν, καθ' ἣν 200 βούλγαροι κομιτατζήδες ροπαλοφοροῦντες καὶ κάκιστα ὀπλοφοροῦντες κατέλαβον ἐν καιρῷ νυκτὸς διὰ φωνῶν, κωδωνοκρουσιῶν καὶ φρενητωδῶν ἀλαλαγμῶν ἐξαπίνης τὸ Κρούσοβον. Ἡ μικρὰ τότε τουρκικὴ φρουρά, ὡς καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ Κρούσοβου, ἂν καὶ ὑπέστησαν αἰφνηδιαστικὴν ἐπίθεσιν, ἠμύνθησαν γενναίως καὶ ἀπήλθον σχεδὸν ὅλοι σῶοι μετὰ τοῦ ὀπλισμοῦ των εἰς τὸ δῶρον ἀπὸ τοῦ Κρούσοβου ἀπέχον τουρκικὸν χωρίον Ἀδαλοσάνι. Ἐκ μὲν τῶν Κομιτατζήδων ἀρκετοὶ ἐφορεύθησαν ἀπὸ τὸ εὔστοχον πῦρ τῆς Τουρκικῆς φρουρᾶς, οὐδεὶς ὅμως ἐπαθέ τι ἀπὸ τοῦς Τούρκους στρατιώτας, διότι οἱ δειλοὶ Κομιτατζήδες ἐπυροβόλουν ἐκ τῆς κρύπτης ἀνευ στόχου. Μόλις ἔγειναν κύριοι μετὰ τὸν εὐκολὸν αὐτὸν τρόπον τῆς πώλεως προέβησαν κατὰ πρῶτον εἰς ἐμπρησμὸν ἑλληνικῶν οἰκιῶν καὶ καταστημάτων ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἐκρύπτοντο Τούρκοι ὑπάλληλοι, κατεκρεοῦργησαν δὲ κατόπιν τὸν ταχυδρομικὸν Τούρκον προϊστάμενον, ὀνόματι Ἀρήφ μεθ' ὀλοκλήρου τῆς οἰκογενείας του μετὰ τὸν σκληρότερον καὶ ἀποτροπαιότερον τρόπον. Διὰ τοῦ αὐτοῦ βασανισμοῦ ἐθανάτωσαν τρεῖς Ἑλληνας

τοῦ Σώματος μας ἐξ 20 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν ἐκ Βογαταϊκοῦ ὑπαρχηγὸν Δόμπραν, εἰδοποιήθη τοῦτο νὰ ἐξέλθῃ τοῦ χωρίου καὶ νὰ κατέλθῃ τὴν ἐσπέραν εἰς τὸ χωρίον Κλεπίτσι, ἐνθα ἐπρόκειτο νὰ διανυκτερεύσωμεν, καὶ ἐνωθῆ μετὰ τοῦ σώματος.

Τὴν 18ην ὥραν ἀνεχωρήσαμεν ἐντεῦθεν καὶ περὶ τὴν 19. 30 ἀφικόμεθα εἰς τὸ χωρίον Κλεπίτσι, ἐνθα ὁ ἀρχηγὸς κατέλαβεν τὸς προκρίτους ἐπανέλαβεν αὐτοῖς ὅσα καὶ εἰς τοὺς κατοίκους Βιδελοῦσι καὶ Ζαϊτσκου πρὸς σθεναρωτέραν ἐνεργειαν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος.

Τὴν 22αν ὥραν ἀφίκετο τὸ ὑπὸ τὸν Δόμπραν τμήμα τοῦ Σώματος.

(Ἐπετα συνέχεια)

πολίτας καὶ μίαν γυναῖκα, διότι δῆθεν προέδιδον τὰ σατανικὰ σχέδια τῶν εἰς τοὺς Τούρκους.

Ἐναν ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ὀνόματι Ματθαῖον Μπανιάλην, τὸν ἠνάγκασαν μετὰ τὰς χεῖράς του νὰ σκάψῃ τὸν τάφον καὶ κατόπιν, ἀφοῦ τὸν ἠνάγκασαν νὰ τεθῆ ὑπτιος ἐντὸς τοῦ τάφου, τὸν ἐκομμάτισαν διὰ πελέκων, μίαν δὲ γυναῖκα Ζαχάρω Τζάφκου ἀφοῦ ἠσέλγησαν κτηνωδῶς ἐπ' αὐτῆς τὴν παρέδωκαν εἰς τὸ πῦρ.

Διὰ τῶν ἀκατονομάστων τούτων δολοφονικῶν πράξεων ἐτρομοκράτησαν τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν καὶ προσεπάθησαν διὰ διαφορῶν ἐπιτηδειῶν ἐλιγμῶν νὰ τὸν παρασύρωσι μετὰ τὸ μέρος των. Οὕτω διεβεβαίωνον ὅτι ἔρχονται ὡς χριστιανοὶ ἀνευ ἐθνικῆς χρῆστος διὰ νὰ ἀπελευθερώσωσιν ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν τὸν στεγάζοντα χριστιανικὸν πληθυσμὸν καὶ κατὰ συνέπειαν ἐκάλουν εἰς βοήθειαν καὶ τοὺς Ἑλληνας πρὸς ὀλοκληρωτικὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος των. Εὐτυχῶς διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ἀπὸ τῆς πρώτης μετὰ τῶν κομιτατζήδων ἐπαφῆς, ἐγένοντο γνωστὰ εἰς τοὺς περισσοτέρους τὰ σατανικὰ αὐτῶν σχέδια καὶ ἐλάχιστοι μόνον ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐξ ἄγνοῦ συνειδότες συνεπάθησαν τὸν ἀγῶνά των. Οἱ κομιτατζήδες ἔμειναν κύριοι τοῦ Κρούσοβου 10 μόνον ἡμέρας, αἱ ὁποῖαι διὰ τὸν ἀγνοοῦντα Ἑλληνισμὸν, καθότι πᾶσα ἐπικοινωνία μετὰ τὴν ἔξω χώραν διεκόπη τελείως, τί συμβαίνει, ὑπῆρξαν ἡμέραι ἀγωνίας καὶ σκληρᾶς ἀβεβαιότητος. Ἐπίτηδες οἱ κομιτατζήδες μετὰ στόμφου διέδιδον ὅτι ὀλοκλήρος ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη μέχρι Ἀδριανουπόλεως εὐρίσκονται ἐν ἐξέγερσει καὶ ὅτι ὅσον οὐπω πρόκειται νὰ ἐπέμβῃ ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία καὶ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν Τουρκίαν νὰ παραχωρήσῃ τὴν ποθητὴν εἰς αὐτοὺς αὐτονομίαν.

Μόλις ὅμως παρήλθον 7 ἡμέραι ἀντελήφθησαν, ὅτι τὸ πυροτέχνημά των, τὸ ὁποῖον πρὸς στιγμὴν ἔλαμψεν, πρόκειται νὰ σβῆσῃ τελείως. Διὰ τοῦτο συνεχέντρωσαν διὰ τὸν Ἑλληνικὸν μόνον πληθυσμὸν εἰς τὸ εὐρυχωρότατον Ἑλληνικὸν Ἀρρεναγωγεῖον καὶ τὸν ἐφορολόγησαν

ἀγρίως ἀποσπᾶσαντες κατὰ ἀκριβεῖς ὑπολογισμοὺς ἀνω τῶν 3000 τουρκικῶν χρυσῶν λιρῶν, τὰς ὁποίας κατόπιν, καθὰ διεπιστώθη, ἐχρησιμοποίησαν πρὸς ἐξαγορὰν τῆς ζωῆς αὐτῶν τῶν ἰδίων, ἀφοῦ ἦλθον εἰς ἰδιαιτέρας συμφωνίας μετὰ τοῦ Τούρκου στρατηγοῦ Μπαχτιάρ πασᾶ, ὅστις τὴν 10ην ἡμέραν ἐφάνη ἄγων 6—8 χιλιάδας στρατοῦ πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ Κρούσοβου.

Ἡ τριαυτὴ ἀκατονόμαστος συμφωνία ἐπεβεβαίωθη καὶ δὲ τοῦ συμβάντος, ὅτι ἐνῶ τὸ Κρούσοβον ἦτο στενωτάτα περικυκλωμένον πανταχόθεν, ὁ δὲ Τουρκικὸς στρατὸς ἐβάδιζε κυκλωτικῶς ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα, ἀπὸ σκοποῦ ἀφέθη ἐλευθέρα στενὴ δίοδος, διὰ τῆς ὁποίας μετὰ τοὺς πρώτους δοκιμαστικούς ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ στρατηγοῦ κανονιοβολισμοὺς, ἡ συμμορία τῶν κομητατζήδων ἐτρέπη πρὸς ἄγνωστον διεύθυνσιν διασωθεῖσα πλήρως εἰς τι δάσος τῆς Μπιρίας, δῶρον ἀπέχον ἀπὸ τοῦ Κρούσοβου.

Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται, δηλ. ἐκ τῆς τριαυτῆς αἰσχρᾶς συμφωνίας καὶ ἡ ἀκατονόμαστος τακτικὴ, τὴν ὁποῖαν ἐφήρμοσεν ὁ Τούρκος στρατηγὸς μόλις κατέλαβε τὸ Κρούσοβον. Διότι ἐνῶ διεπίστωσεν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἦτο ὄχι μόνον ἀμέτοχον τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ἀλλὰ καὶ ἀπεδοκίμασε τοῦτο καὶ διὰ διαφορῶν ἐνεργειῶν ἐπέδιωξε τὴν ματαίωσιν τῆς βδελυρωτάτης ταύτης ψευδεπαναστάσεως, τὸναντίον ὁ Μπαχτιάρ πασᾶς ὄλην του τὴν λύσσαν διηύθυνε κατὰ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων. Καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς τακτικούς ἀκόμη στρατιώτας νὰ ἀπογυμνώσωσι τελείως τὰς πλουσιωτάτας οἰκίας τῶν Ἑλλήνων, ὡς καὶ τὰ καταστήματά των καὶ νὰ θέσωσι πῦρ κατόπιν πρὸς σγκαλύψιν τοῦ κακουργήματός των.

Πολῖται Ἑλληνας μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των ἀλλόφρονες τὴν νύκτα ἐξεχύθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς διὰ νὰ μὴ καῶσι ζῶντες καὶ ἐκεῖ τοὺς ἀνέμενε ἡ σκληροτέρα τύχη. Τούρκοι χωρικοὶ καὶ στρατιῶται ἀφήρουν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας ὅτι εἶχον ἐπάνω των, ὡς καὶ τὰ φορέματά των καὶ ἀφοῦ κυνικώτατα ἠσέλγουν ἐπὶ τῶν γυναικῶν καὶ παρθένων χάριν διασκεδάσεως προέβαινον καὶ εἰς φόνους.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΕΡΒΙΩΝ & ΚΟΖΑΝΗΣ

Δημοσιεύοντες τὴν κατωτέρω ἐγκύκλιον τοῦ Σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Σεργίου καὶ Κοζάνης ἐκφράζομεν αὐτῷ ἐν πρώτοις τὰς θερμὰς ἡμῶν εὐχαριστίας διὰ τὰς τόσον ἐπαινετικὰς ὑπὲρ τοῦ «Μακεδονικός Ἄγων» φράσεις του.

Ὅσον αἱ ἐκλεκταὶ καὶ ἐμπνευμένα ἐκφράσεις του διαθρύπτουσι τὴν φιλοτιμίαν ἡμῶν, τόσον μᾶς ὑποχρεώνουσι ὅπως ἐντείνωμεν τὰς δυνάμεις μας πρὸς ὅσον οἶόν τε πληροτέραν περισυλλογὴν τοῦ ἱστορικοῦ ὑλικοῦ ἐνὸς τόσον ἱεροῦ καὶ ἐθνικωτάτου ἀγῶνος, οἷος ὁ Μακεδονικός ἀγὼν, ἵνα καταστῇ ἡ ἱστορία αὐτοῦ, κατὰ τὴν ὠραίαν ἐκφρασιν τοῦ πεπνυμένου ἱεράρχου, **μνημεῖον αἰδίων τῶν ἀγῶνων τοῦ ἔθνους ὑπὲρ τοῦ προμαχῶνος καὶ τῆς γαφύρας τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος.**

Ἡ δὲ τόσον θερμὴ σύστασις του ὅπως ἐγγραφοῦν συνδρομητὰ ὅτι κληρὸς καὶ οἱ διδάκαλοι, οἱ δὲ λόγιοι τῆς ἐπαρχίας του ὅπως περισυλλέξωσιν ὅσον δύναται περισσότερο ἱστορικὸν ὑλικὸν τοῦ Μακεδονίας καὶ μεταδώσωσιν ἡμῖν τοῦτο πρὸς δημοσίευσιν, ἀποτελεῖ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐχέγγυον τῆς μέχρι τοῦδε εὐδοκίμου σταδιοδρομίας τοῦ περιοδικοῦ μας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἰσχυρὸν κίνητρον τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας του πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐν ἑξ ἀρχῆς προδιέγραψεν ἐθνικοῦ του σκοποῦ.

Περὶ τὸν, νομίζομεν, νὰ προσθέσωμεν ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ μητροπολίτου Κοζάνης περιμένομεν νὰ τὸ μιμηθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι Μητροπολίται.

* * *

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΣΕΡΒΙΩΝ ΚΑΙ ΚΟΖΑΝΗΣ

Ἄριθ. Πρωτ' 1290

Ἐν Κοζάνῃ τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1929

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

Πρὸς

τοὺς Αἰδεσίμους Ἐφημερίους καὶ τὰς Ἐκκλησιαστικὰς Ἐπιτροπὰς τῆς καθ' ἡμᾶς Θεσσαλοῦστον ἐπαρχίας.

Ἡ Ἐθνικὴ Ὀργάνωσις, ὁ Σύλλογος Μακεδονομάχων «ὁ Παῦλος Μελάς» ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐκδίδει ἀπότινος χρόνου ἐξιλόγιον περιοδικόν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἱστορεῖται ὁ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγὼν τῶν Μακεδόνων μετὰ συνεργάτας τοὺς ἀριστεῖς τοῦ καλάμου καὶ δημιουργοὺς τῆς ἐλευθερίας Μακεδονίας.

ΘΕΡΜΗ ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομηταὶ τοῦ «Μακεδονικός Ἄγων» καὶ μάλιστα οἱ τῶν παραρτημάτων τῆς Ὀργανώσεώς μας, οἱ καθυστεροῦντες τὴν συνδρομὴν των, ὅπως ἐπιδείξωσι τὴν αὐτὴν προθυμίαν, τὴν ὁποῖαν ἐπέδειξαν νὰ ἐγγραφοῦσι συνδρομητὰ αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν πληρωμὴν τῆς συνδρομῆς των, ἐκτιμῶντες, ὡς πιστεύομεν, τὴν ἀξίαν καὶ ὠφέλειαν τοῦ περιοδικοῦ μας. Κατανοοῦν, πιστεύομεν, ὅτι ἡ τακτικὴ καὶ προοδευτικὴ ἐκδοσις αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον τόσον, ὡς τὴν ἡσθάνθησαν ἡδύ, ἡσκησῶν ἐπιτροπὴν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἐθνικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ὀργανώσεώς μας συγχρόνως, ἔχει ἀνάγκην διαπάνης οὐ σμικρᾶς. Διὰ τοῦτο εὐελπιστοῦμεν ὅτι εἶναι κενὸς πλέον νὰ καταβάλωσι τὴν συνδρομὴν των ἀνευ ἄλλης, ἀναβολῆς, ἀφοῦ τὸ ἐκδιδόμενον τεῦχος εἶναι τὸ 6ον.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

Ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐγγραφῶσι συνδρομηταὶ εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο ὅλοι οἱ ἱεροὶ Ναοὶ καὶ οἱ λόγοι τῆς ἐπαρχίας ἡμῶν, ὥστε οἰμὲν γηγενεῖς νὰ μάθωσι τί ἐστοίχισεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἐλευθερία καὶ οἱ πρόσφυγες νὰ προσέσωσιν εἰς τὴν πείραν τῶν παθημάτων τῶν γυνῶν τῶν ἀγόνων καὶ τῶν θυσιῶν τῶν ἀδελφῶν τῶν Μακεδόνων, διὰ νὰ γνωρίζωσι τὴν ἀξίαν τῆς κοινῆς ἐλευθερίας καὶ νὰ κάμωσι τὴν προσήκουσαν χρῆσιν αὐτῆς ἐπὶ σωτηρία καὶ προαγωγῇ τῆς κοινῆς πατρίδος.

Πλὴν τούτου συνιστῶμεν εἰς τοὺς Μακεδονομάχους τῆς ἐπαρχίας ἡμῶν καὶ τὰς Κοινοτήτας, ὅπως συντάξωσιν ἐκθέσεις ἐπὶ τῆς συνεισφοράς αὐτῶν εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα καὶ τοὺς ἐλλογίμους Διδασκάλους, ὅπως περισυλλέξωσιν ἐγκαίρως τὸ σωζόμενον ὑλικὸν καὶ ἀποστείλωσιν αὐτὸ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ εἰρημένου περιοδικοῦ πρὸς περίσωσιν αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐπηρειῶν τοῦ χρόνου διὰ νὰ καταστή ἐν καιρῷ δυνατὴ ἡ συγγραφή πλήρους ἱστορίας τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος εἰς μνημεῖον ἀίδιον τῶν ἀγόνων τοῦ Ἔθνους διὰ τὸν προμαχῶνα τοῦτον τῆς ὅλης Ἑλλάδος καὶ τὴν γέφυραν τῶν ἐθνικῶν πόθων καὶ τῆς μεγάλης Ἑλλάδος, ἣν πᾶσα ἑλληνικὴ ἀδιάφθορος καρδιά δραματίζεται καὶ νοσταλγεῖ.

Ἡ ἀγάπη τῆς ἀνθρωπότητος ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος, ὅπως ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ χωρίου καὶ τῆς οἰκογενείας.

Κατὰ συνέπειαν ἡ φιλοπατρία εἶναι τὸσον ἱερά καὶ τὸσον συγχρονισμένη μετὰ τὰ σημερινὰ ἰδανικὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ὅσον ἦτο καὶ πρὸ χιλιῶν ἐτῶν, ὅταν τὴν λατρεῖαν τῆς πατρίδος ἐθέσπιζεν ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ καθιέρωνεν ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία.

Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι εἶσθε Ἑλληνες ἐὰν ἀγάπην ἔχητε πρὸς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα καὶ ἐὰν ἐπουλοῦντες τὰς πληγὰς τῆς δι' ἀδελφικῆς συνεργασίας καταστήσῃτε αὐτὴν καὶ πάλιν φάρον πολιτισμοῦ μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ὅπως ἦτο αὕτη διὰ μέσου χιλιετηρίδων.

Κλῆρος καὶ λαὸς τῆς ἐπαρχίας ἡμῶν, ζῶντες εἰς τὴν κοιτίδα τοῦ

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΝΤΑΛΙΠΗΣ

Ὀπλαρχηγὸς καταγόμενος ἐκ τοῦ χωρίου Γαμβροεῖ τῶν Κορεστίων, ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν ζωηροτέρων καὶ θερμωτέρων ὑπερασπιστῶν τῆς Μακεδονικῆς ἀμύνης, εἰς ἣν μεταξὺ τῶν πρώτων ἐτάχθη.

Ἀκολουθήσας, ὡς οἱ πλείστοι τῶν κατόπιον Ἑλλήνων ὀπλαρχηγῶν, τὸ κίνημα τῶν Βουλγάρων τῷ 1903, ἐστρεψεν ἐναντίον αὐτῶν τὰ ὄπλα εὐθὺς ὡς ὁ σκοπὸς τούτων ἀπεδείχθη ὅτι ἦ· οὐχὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' ἡ ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐλύσας δ' εὐθὺς τὴν προσοχὴν καὶ ἐκτίμησιν τῶν ἀρχηγῶν, ὑφ' οὓς ὑπῆρέτησε, προήχθη εἰς ὀπλαρχηγὸν καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπρόκειτο νὰ δράσῃ ἐν τῇ ἰδιαίτερά του πατρίδι, ἐν Κορεστίοις. Ἀτυχῶς ὅμως ἐφοιτῆθη ἐν αἵματι τῇ συγκρούσει πρὸς στρατὸν τὴν 19 Νοεμβρίου 1906 παρὰ τὸ χωρίον Ὀσσιμα (Τρίγωνον) Τὰ Κορέστια ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Νταλίπη καὶ τοῦ ἐκ Ζελόβου (Ἀνταρτικοῦ) Παύλου Κύρου, φονευθέντος δύο ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νταλίπη, ἀπώλεσαν πολυτίμοις ὑπερασπιστῶς καὶ γενναίους προστάτας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας.

Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν Πιερίων ὄρεων καὶ τοῦ Ὀλύμπου πεποίθησιν ἔχομεν ὅτι διακαίονται πάντοτε ἀπὸ τὴν φλόγα τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ θὰ διατηρῶσιν ἐσαεὶ ἀσβεστον τὴν φλόγα τῆς φιλοπατρίας τῶν.

Πρὸς διατήρησιν ἀκριβῶς αὐτῆς προβαίνομεν εἰς τὴν παρούσαν σύστασιν καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ἡ

πατρικὴ ἡμῶν φωνὴ θὰ ἀπηχῆσῃ εὐμενῶς εἰς τὰς δεδοκιμασμένας καρδίας ὑμῶν.

Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ τῶν πατέρων ἡμῶν χάρις καὶ εὐλογία εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Διάπυρος ὑμῶν εὐχέτης

† Ὁ Σερβὶν καὶ Κοζάνις
ΙΩΑΚΕΙΜ

ΕΘΝΙΚΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Τὴν Κυριακὴν τῆς 8ης Σεπτεμβρίου ἐτελέσθη ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας τὸ μνημόσυνον τῶν ἀειμνήστων μητροπολιτῶν Σμύρνης Χρυσόστομου καὶ Κυθωνίων Γρηγορίου καὶ πάντων τῶν κατὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν σφαιρασθέντων Ἑλλήνων. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ παραθέτομεν κατωτέρω τὰς εἰκόνας τῶν ἀειμνήστων τούτων μαρτύρων τῆς Πίσσεως καὶ τῆς Πατρίδος μητροπολιτῶν μετὰ συντόμου βιογραφίας αὐτῶν, ὡς καὶ τῆς ἐθνικῆς τῶν δράσεως, ὡς ἀγωνιστῶν καὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος, τοῦ μὲν πρώτου ὡς μητροπολίτου Δράμας, τοῦ δὲ δευτέρου ὡς μητροπολίτου Σιρωμνίτισης. Τὸ μνημόσυνον ἐτελέσθη κατὰ τὸν ἐπισημότερον τρόπον ἐν συροσφῇ ὀλοκλήρου τῆς Ἑλληνικῆς κοινοῦσις Θεολογίας ἐν ὀδύνῃ καὶ συντριβῇ καρδίας διὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον αὐτῶν καὶ τὴν συνδεομένην μετ' αὐτῶν ἐθνικὴν συμφορὰν.

Ὁ Μητροπολίτης ἐξεφώνησε συγκινητικώτατον λόγον ἐπιμνημόσυνον προκαλέσας τὰ δάκρυα τοῦ ἐκκλησιασματος.

Ἡ ἡμετέρα ἐθνικὴ ὀργάνωσις προσκληθεῖσα ὅπως συμμετάσχη ἀντεπροσωπεύθῃ ὑπὸ τοῦ Διοικ. αὐτῆς Συμβουλίου καὶ ὁ ἐκ τῶν συμβούλων κ. Ἀλεξ. Σίλτος ἐξύμνησε δι' ὀλίγων λέξεων τοὺς ἐθνικοὺς μάρτυρας ὡς ἑξῆς:

Χρυσόστομε καὶ Γρηγόριε γύρω ἀπὸ τὴν σκιά σας τὴ στιγμή αὐτὴ χύνουμε τὸ δάκρυ τοῦ πόνου, κλαίμε τὸ θάνατό σας ποὺ πέσατε νεκροὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ψιθουρίζουμε εὐλαβικὰ μιὰ προσευχὴ ἀφιερωμένη στὴν αἰώνια μνήμη σας καὶ ὅλων τῶν μαζὶ σας σφαιρασθέντων ἀδελφῶν μας. Ὁ θάνατός σας εἶναι καινούργιο ξύπνημα γιὰ μᾶς. Θὰ διαλαλοῦμε πάντα, «θὰ ἐκδικηθοῦμε τὸν ἀδικο θάνατό σας».

* * *

Τὴν 9ην Σεβρίου 1929 πρωτοβολία τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐθνικῆς ὀργάνωσις « Παῦλος Μελάς » Παραρτήματος Κάρπης, ἐτελέσθη ἐν τῇ Ἱερῇ Μονῇ Ἀρχαγγέλου (Ὀσσιανῆς) ἀρχιερατικὸν Μνημόσυνον χειροστατοῦντος τῆς Α.Σ. τοῦ Μητροπολίτου Ἐδέσσης ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἐθνομάρτυρος Παύλου Μελά καὶ πάντων τῶν φονευθέντων, κατακρουσθηθέντων ἀπαγχονισθέντων καὶ θανόντων ἀγωνιστῶν κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα.

Παρέστησαν ἐν σώματι τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Παραρτήματος καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ. Ἐτίμησαν τοῦτο διὰ τῆς παρουσίας τῶν οἱ κ. κ. Ἀξιωματικοῦ τοῦ λόχου προκαλύψεως, ὁ Ἀστυνομικὸς Σταθμάρχης Ἐνωτίας καὶ οἱ κ. κ. Πρόεδροι τῶν διαφόρων Κοινοτήτων.

Ἐνοπλιος δύναμις τοῦ λόχου Ὀσσιανῆς ἀπέδωκε τὰς κειανονισμένας τιμὰς. Μετὰ τὴν τέλειον τοῦ Μνημοσύνου

ὠμίλησεν Ἡ Α. Σ. ὁ Μητροπολίτης Ἐδέσσης ἐξυμνήσας τὸ ἔργον αὐτῶν.

Μεθ' ὃ λαβὼν τὸν λόγον ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Παραρτήματος Κάρπης κ. Ἰωάννης Μπέτσος προσεφώνησε ὡς ἑξῆς τοὺς τετιμημένους νεκρούς.

Ἀθάνατα Παλληκάρια

Ἐξ ὀνόματος τοῦ Παραρτήματος τῆς ἐθνικῆς ὀργάνωσις « Παῦλος Μελάς » Κάρπης καταθέτω τὸν στέφανον τοῦτον, ὁ ὁποῖος εἶναι φτιασμένος ἀπὸ λουλούδια, τὰ ὁποῖα ἐβλάστησαν ἀπὸ τὸ ἡρωϊκὸν αἷμά σας.

Ὁ δάρβαρος Βούλγαρος ἐπιδρομεὺς διὰ τοῦ ἐγχειριδίου, τῆς βόμβας καὶ τῆς τρομοκρατίας εἰσήλασεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν καὶ προσπαθοῦσε νὰ στραγγαλίσῃ τὸ Ἑλληνικὸν αἶσθημα.

Ἀλλὰ ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ ἐμεινεν ἀκαμπτος εἰς τὴν ἐπιδρομὴν αὐτῶν καὶ ὡς βόμβα ἐξερράγη ἐν μέσῳ τῶν κακούργων ἐπιδρομέων ἡ ἡρωϊκὴ μορφή τοῦ ἥρωος Παύλου Μελά ὅστις ἐγκατέλειπε πλοῦτη καὶ οἰκογένειαν καὶ ἀνέτρεψε διὰ τῆς ἡρωϊκῆς θυσίας του τὰ καταχθόνια σχέδια τῶν Βουλγάρων καὶ προσέφερεν ἑαυτὸν ὀλοκαύτωμα εἰς τὸν ἱερόν δωμὸν τῆς Πατρίδος διὰ νὰ σώσῃ τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς ταλαιπώρου Μακεδονίας, ἣτις ἦτο καὶ θὰ μείνῃ γιὰ πάντα Ἑλληνική.

Τὸ παράδειγμα τοῦ ἥρωος Παύλου Μελά ἐμιμήθησαν καὶ πολλὰ λαμπρὰ Παλληκάρια ἐκ Παλαιᾶς Ἑλλάδος καὶ Κρήτης τὰ ὁποῖα ἐσπευσαν νὰ χύσουν τὸ τίμιον αἷμά των διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς Μακεδονίας μας ἀπὸ τὸ βρωμερὸ πῶδι τῶν Βουλγάρων, ὅπως ὁ Φραγγόπουλος εἰς τὸ Γκαντάτσι, ὁ Κ. Γαρέφης εἰς Μορίχοβον, ὁ Ἄγγρας εἰς Βλάδοβον ὁ Μωραΐτης, ὁ Κώττας καὶ ἄλλοι πολλοί.

Καὶ ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν ἰδιαίτερος πρέπει νὰ ἐξάρωμεν τὴν αὐτοθυσίαν τῶν νεκρῶν, τῶν καταγομένων ἐκ τῆς περιφερείας μας καὶ οἵτινες ἐσπευσαν πρώτοι εἰς τὸ σάλπισμα τῶν Μακεδονομάχων ἐκδικητῶν καὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι ὁ Καπετὰν Γκόνος ἐκ Γενιτσῶν, ὁ Καπετὰν Λάζος ἐκ Μπαροβίτσας, ὁ Ἀθανάσιος Μπέτσος ἐκ Κάρπης (Τσερναρέκας), ὁ Καραϊσκάκης ἐκ Βουγδάντσης Γευγελῆς καὶ ἄλλοι πολλοί.

Ἀθάνατοι Νεκροὶ

κοιμηθῆτε τὸν αἰώνιον ὕπνον σας ἡσυχοί, διότι τὸ ἅγιον αἷμά σας δὲν ἐχύθη ἐπὶ ματαίῳ, διότι ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Μακεδονίας μας κυματίζει σήμερον ἡ γαλανόλευκος, τὴν ὁποῖαν ὠνειρευθήκατε καὶ τὴν ὁποῖαν ἀγρυπνοὶ ἐφρούρησαν οἱ νεώτεροί σας Βουλγαρομάχοι εἰς τὸ ἀπαθανатиσθέν Σικρά, οἵτινες προσέφερον ἑαυτοὺς ὀλοκαύτωμα. Ἀπεδείξατε οὕτω μιαν ἀκόμη φορὰν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ μένει ἀναλλοίωτος ἐναντι τῶν πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὸ ἔθνος ὑποχρεώσεων.

Ἡρωες καὶ Σεῖς, Ἡρωες καὶ Ἐκείνοι, ὀρμιζόμεθα εἰς τὸ ἅγιον αἷμά σας κοὶ ἡμεῖς οἱ συναγωνισταὶ σας ὅτι θὰ χύσωμεν καὶ τὴν τελευταίαν ρανίδα τοῦ αἵματός μας ἵνα διατηρήσωμεν τὴν Ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας μας καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψωμεν Βουλγαρικὸ πῶδι νὰ μολύνη τοὺς τάφους σας.

Ἡμεῖς δὲ ἐλάχιστον φόρον εὐγνωμοσύνης ἐκτίοντες συνελθόντες σήμερον ἐνταῦθα μετὰ ἀμείωτα τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ ἐθνικὰ ἰδεώδη καὶ μετὰ ἱερὸν πόθον νὰ ἴδωμεν τὴν Ἑλλάδα μας ὅπως σεῖς τὴν ὠνειρευθήκατε, κλίνομεν εὐλαβῶς τὸ γόνυ ἀναφωνοῦντες αἰωνία σας ἡ μνήμη ἀθάνατοι ὑπερασπισταὶ τῆς Πατρίδος.

καί σύγχυσιν θανατηφόρον. Ὡστε ἔδωκε τὴν ψυχὴν του θυσίαν ὑπὲρ τῶν πολλῶν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μαρτύρων τῆς Πίστεως.

Ὁ ἀείμνηστος μητροπολίτης Χρυσόστομος ὡς μητροπολίτης Δράμας κατὰ τὰ ἔτη τοῦ ἐνόπλου Μακεδονικοῦ ἀγῶνος ἀπὸ τοῦ 1902—1906, ὅτε ἀπηλάθη ἐκ Δράμας ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ἐνοχοποιηθεὶς ὡς συνεργαζόμενος μετὰ τῶν ἑλληνικῶν προξενείων καὶ ὑποθάλπων τὰ ἑλληνικὰ σώματα, κατέλαβεν ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος μετὰ τῶν πρωταγωνιστῶν αὐτοῦ. Τὴν Μητρόπολιν Δράμας ἀνέδειξε κέντρον καὶ ὀρμητήριον δράσεως τοῦ ἀγῶνος ἀναπτύξας ὅλας τὰς ἀρετὰς του, τὸν φλέγοντα πατριωτισμόν του, τὴν δραστηριότητα, θαρραλεότητα καὶ τολμηρότητα του. Συνεργαζόμενος καὶ συνεννοούμενος μετὰ τῶν ἑλληνικῶν προξενείων Σερρών καὶ Καβάλλας ἦτο, οὕτως εἶπεῖν, αὐτός ὁ «Ἕλληρ πρόξενος Δράμας, ὅπου ὡς γνωστόν, δὲν ὑπῆρχε ἑλληνικὸν προξενεῖον καὶ διεξήγε τὰς ἐνεργείας τῶν ἀγωνιζομένων δι' ἑλὴν τὴν εὐρεῖαν ἐκείνην περιφέρειαν, εἰς ἣν τὸ βουλγαρικὸν κομιτάτον, εὐρεν ἔδαφος νὰ συγκεντρώσῃ θρασεῖαν καθ' ἡμῶν πολεμικὴν, ἐφαρμόζον τὰ γνωστὰ μέσα τῆς βίας καὶ τῆς τρομοκρατίας ἐναντίον τῶν ἀόπλων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν.

Ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας διευθυντὴς τοῦ «Μακεδονικοῦ ἀγῶνος» ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Κορομηλά ἐκ Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ συνεργασθῶ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ πολλοὺς συνεχεῖς μῆνας καὶ ἐκτιμήσω τὰς ἀς ἀνωτέρω σημειούμεν ἀρετὰς τοῦ μεγαλομάρτυρος μητροπολίτου Χρυσόστομου, παρὰ τῷ ὁποίῳ εὐρον πᾶσαν ἐνθουσιώδη καὶ πολῦτιμον συνδρομὴν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς μου.

Ἦτο ἀκούραστος εἰς τὰς περιοδείας του ἐμψυχώνων τὸ ποίμνιόν του εἰς ἄμυναν κατὰ τῶν σατανικῶν τῶν κομιτατζίδων ἐπιθέσεων κατὰ παντὸς ἑλληνικοῦ.

Δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ παραλείψωμεν νὰ μνημονεύσωμεν τὰς ὑπηρεσίας, αἱ προσήνεγκεν ὁ ἀείμνηστος διὰ τῆς διὰ τῶν σχολείων ἐθνικῆς του δράσεως, ἡ ὁποία, τότε μάλιστα, ἦτο τελεσφόρος κατὰ τῶν Βουλγάρων ἄμυνα. Ἀνήγειρε εὐπρεπὴ διδασκῆρια εἰς πολλὰς ἐπικαίρων κατεχούσας θέσιν κοινότητος, πολλὰ τῶν ὁποίων λειτουργοῦντα μέχρι ἀήμερον μαρτυροῦσι τὴν τοιαύτην διὰ τῶν σχολείων ἐθνικὴν του δράσιν.

Εἰς ἐπίμετρον δὲν πρέπει ν' ἀφήσωμεν ἀμνημόνευτον τὴν ἰδρυσιν ὑπ' αὐτοῦ καὶ συντήρησιν ἐν Ἀλιστράτῃ οἰκοτροφείου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐτρέφοντο καὶ ἐσπούδαζον ὀρφανὰ, τῶν πατέρων των δολοφονηθέντων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Ἡ τολμηρότης του, ὡς εἶπομεν, ἐξέθηκεν αὐτὸν εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς, αἱ ὁποῖαι ἀπήτησαν ἐντόνως ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον τὴν ἀνάκλησιν του καὶ τὸν

μὴ ἀναδιορισμόν του ἐν Μακεδονίᾳ καὶ πρὸ τῆς ἀνακλήσεώς του ἀπηλάθη βίαν ἐκ Δράμας καὶ κατέφυγεν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, τὰ ὁποῖα ἠναγκάσθησαν, κενῆς οὔσης τῆς μητροπόλεως Σμύρνης, νὰ τὸν διορίσωσιν ὡς μητροπολίτην αὐτῆς, ὅπου ἱστορικὴ ἐπίσης ὑπῆρξεν ἡ ἐθνικὴ του δράσις καὶ τὸ τραγικὸν του τέλος.

* *

Ὁ ἀείμνηστος μητροπολίτης Κυδωνιῶν Γρηγόριος εὐρεν ἐπίσης τραγικὸν θάνατον κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀνεζητεῖτο μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐκ Κυδωνιῶν καὶ ἀνεμένετο ἡ ἀνεύρεσίς του μετὰ τῶν ζώντων. Ἀλλὰ βραδύτερον φεῖ! ἐγνώσθη καὶ ἐξηκριβώθη καὶ αὐτοῦ ὁ μαρτυρικὸς θάνατος, ὅτι μετὰ πολλῶν προκρίτων Κυδωνιῶν αὐτὸς πρῶτος ἐτάφη ζῶν ὑπὸ Τούρκων βασιβουζούκων.

Ὁ μητροπολίτης Κυδωνιῶν Γρηγόριος Ὁρολογᾶς πρὶν διορισθῆ μητροπολίτης Κυδωνιῶν ἔδρασε ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὡς καθηγητὴς τῶν ἱερῶν καὶ ἱεροκῆρυξ διατρέψας εἰς ἀμφοτέρω, ἐκτιμηθεὶς καὶ ἀγαπηθεὶς ὅσον ἴσως οὐδεὶς ἄλλος εἰς τοιαύτας θέσεις.

Ἡ γλυκεῖα καὶ ἐπιβλητικὴ του μορφὴ, ὁ ἀγαθὸν καὶ ἄδολον τοῦ χαρακτῆρος, ἡ εὐγένεια καὶ ἡ προσήνεια τοῦ ἡθους προεῖλκυαν τὴν ἰδιαιτέραν ἀγάπην μέχρι λατρίας τῆς κοινωνίας Θεσσαλονίκης καὶ Σερρῶν, οἱ δὲ μαθηταὶ του ἐπίσης πραγματικῶς τὸν ἐλάτρευον.

Ἐχων δὲ καὶ τὸ προτέρημα τῆς εὐγλωττίας καὶ ἀπλότητος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ πειστικότητος ὡς ἱεροκῆρυξ ἐθανμάζετο ὡς μελίρροτος ὄητωρ καὶ τὸ κήρυγμά του ἀπέβη τότε κατὰ τὰ ἔτη 1895—1900 μίαν πραγματικὴν πνευματικὴν τροφὴν τοῦ ἑλληνικοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῶν δύο πρωτευουσῶν τῆς Μακεδονίας πόλεων Θεσσαλονίκης καὶ Σερρῶν. Τὸ ὅτι δὲ συνέδεεν τὴν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος χριστιανικὴν διδασκαλίαν του μετὰ τοῦ ἐθνικοῦ κηρύγματος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἦτο ἡ κυριορχοῦσα ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας, ἀγωνιζομένου κατὰ τοῦ Βουλγαρισμοῦ, αἱ ὁμιλίαι του ἀφῆκαν ἐποχὴν τοῦ διὰ τῆς διδασκαλίας, τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν σχολείων διεξαγομένου τότε μετὰ πολλῆς ἐντάσεως Μακεδονικοῦ ἀγῶνος.

Ὁ γράφων ταῦτα συνεργασθῆναι καὶ μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Γρηγορίου Ὁρολογᾶ ὡς καθηγητῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ Σερρῶν ἐπὶ τριετίαν καὶ τῶν ἐτῶν ἐκείνων διατηρῶ ζωηροτάτην ἀνάμνησιν, ἀλλὰ καὶ ἀγαθωτάτην μνήμην προσφιλοῦς συναδέλφου καὶ πολῦτιμου ἀλλὰ καὶ πολυκλαύστου πλέον φίλου.

Ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐργάτας τῆς παιδείας, συνδεδεμένους μετὰ τὴν ἀκοίμητον προσπάθειαν ὑπὲρ τῆς

Ὁ Μητροπολίτης Κυδωνιῶν ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
πρῶην Μητροπολίτης Στρωμνίτης.

ἑλληνικότητος τῆς Μακεδονίας καὶ πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐκ τοῦ Βουλγαρισμοῦ κινδύνου αὐτῆς ἐπέκειε τὰς ὑποαιετέρας, ὑψηλοτέρας καὶ γενναιοτέρας ἰδέας.

Ὁ ἀείμνηστος Γρηγόριος Ὁρολογᾶς ποσάχθεις ἐκ καθηγητοῦ τῶν ἱερῶν εἰς Μητροπολίτην Στρωμνίτης ἀνέπτυξεν ὄλην αὐτοῦ τὴν εἰς τὸ ποιμαίνειν χριστιανικὴν του δεξιότητα ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἐθνικὴν δράσιν ἐν πλήρει συναισθήσει τῶν ὑπὲρ τοῦ δοκιμαζομένου τότε Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας ὑποχωρώσεών του καὶ μάλιστα τοῦ βορείου ἐκείνου τμήματος αὐτῆς, τὸ ὁποῖον περιέλαμψε ἀποπνικτικῶς ἡκατὰ τοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐχθρικότης τοῦ Βουλγαρισμοῦ. Διὰ τοῦτο

τὸ Βουλγ. κομιτάτον ἀφ' ἐνὸς τὸ ὁποῖον εἶχε προγράψει αὐτὸν καὶ ἐπιχείρησεν ἐξ ἐνέδρας νὰ τὸν δολοφονήσῃ κατὰ τινα περιοδείαν του εἰς τὰ πέριξ τῆς Στρωμνίτης χωρία καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ δυσμένεια τῶν Τούρκων κατ' αὐτοῦ ὡς ἐργαζομένου ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ἑλλήνων, ἠνάγκασαν τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον νὰ μεταθέσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἀριστύτερον μητρόπολιν Κυδωνιῶν, ὅπου εὐρεν, τὸν τραγικὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων θάνατον κατὰ τὴν φοβερὰν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν. Ἡ μνήμη καὶ τοῦτου θὰ μείνῃ ἀγήρως μετὰ τῶν μαρτύρων τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος καὶ τὸ ὄνομα του θὰ καταλέγηται

ΟΙ ΔΥΟ ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΡΕΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ

Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
πρῶην Μητροπολίτης Δράμας.

Ἀμφοτέροι ἐμαρτύρησαν φονευθέντες κατὰ τὸν μαρτυρικώτερον τρόπον ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν τελευταίαν καταστροφὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ὁ μὲν Χρυσόστομος, ὡς εἶναι γνωστόν, ἐδέθη ὀπισθεν ἀμάξης καὶ περιήχθη ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου τῶν ὁδῶν τῆς Σμύρνης κατασυντριβεὶς ὑπὸ τῶν πετρῶν καὶ ἐκπνεύσας με ἀπεριγράπτους ἀλγηδόνας, ἱκανὰς νὰ συγκινήσῃ πάντα ἄνθρωπον ἐκτὸς τῶν κτηνανθρώπων δημιῶν του. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐξάγει τὴν αὐτοθυσίαν του καὶ δύναται νὰ ἐξισώσῃ

αὐτὸν πρὸς τοὺς μάρτυρας καὶ ἁγίους τῆς Πίστεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τοῦτο. Ἐνῶ ἠδύνατο καὶ εἶχε καιρὸν νὰ διαφύγῃ τὸν μαρτυρικὸν θάνατόν του, τὸν ὁποῖον ἠτένισε με ἀνοικτοὺς ὀφθαλμοὺς ἀκούων τὰς ὕβρεις τῶν λυσσόντων κατ' αὐτοῦ ἀτάκτων Τουρκικῶν ὄρδων καὶ νὰ φύγῃ καὶ αὐτός καὶ νὰ ἐπιβιβασθῇ τῶν εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης πλοίων προὔτιμησε νὰ παραμείνῃ, ἵνα ἐνθαρρύνῃ τὸ ποίμνιόν του καὶ μὴ κατάληφθῇ τοῦτο ὑπὸ ἀκαταχτήτου πανικοῦ ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ παρασύρῃ πολλοὺς εἰς ἀλλόφρονα βίαν

μεταξὺ τῶν ἀθανάτων τέκνων τῆς ἀθανάτου Ἑλλάδος.

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Περὶ
ἀποστολῆς ὀνομαστικοῦ
καταλόγου
Μακεδονομάχων
Πρὸς ἔκδοσιν πολεμικοῦ λευκώ-
ματος ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς
τῆς ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τῆς
Παλιγγενεσίας

Ἄριθ. Πρωτ. 97180

Πρὸς
τὴν Ἐθνικὴν Ὁργάνωσιν
«Παῦλος Μελάς»

Προκειμένου τὸ Ὑπουργεῖον νὰ προβῇ εἰς τὴν ἔκδοσιν πολεμ. λευκώματος ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τῆς ἑκατονταετηρίδος παρακαλοῦμεν ὅπως ἀποστείλητε ἡμῖν ὀνομαστικὸν κατάλογον τῶν λαβόντων μέρος κατὰ τοὺς Ἐθνικοὺς Μακεδονικοὺς ἀγῶνας 1903—1909 ἀξιωματικῶν, ὀπλιτῶν καὶ ἰδιωτῶν μετ' ἐνδείξεως τῶν ἐκ τούτων φονευθέντων (χρονολογία, τόπος φόνου κ.λ.π.) ἵνα συμπεριληφθῶσιν οὗτοι εἰς τὸ ἄνω λεύκωμα.

Ἀθῆναι τῆ 17—7—29

Ὁ

Ἐπιμελητὴς τῶν Στρατιωτικῶν
Θ. ΣΟΦΟΥΛΗΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΕΣΟΝΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΑΓΩΝΑ

Περιφέρεια Ναούσης

Δημήτριος Βλαχοδήμος
Ἀντωνίος Κ. Τάνος
Γεώργιος Νέστορας
Ἀντων. Ντίντος
Χρῆστος Εἰδαγ. Γουρουνάρης
Γεώργ. Μπακόλας,
Δημ. Μπόκολος
Γεωρ. Κατσαούνης
Φάνης Κόκαρης
Λάμπρος Μπόκολος
Κ. Καραβλάχας
Ἰωαν. Τσολάκος

Α. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΑΚΗΣ - Α. ΒΛΑΧΑΚΗΣ - Π. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΑΚΗΣ

Οἱ δύο Πετροπουλάκες τῆς ἱστορικῆς ἐκ Μάνης οἰκογενείας, ἡ ὁποία διεκρίθη διὰ τοὺς γενναίους προμάχους κατὰ τοὺς ἑθνικοὺς ἀγῶνας, ἐφονεύθησαν κατὰ τὴν μάχην τῆς Ὀσνίτσανης τῶν Καστανοχωρίων τὸν Μάιον τοῦ 1606 ὑπὸ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος μετ' ἀδύναμιν 1000 περίπου ἀνδρῶν ἐπετέθη κατὰ τοῦ σώματος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ γενναίου ἀξιωματικοῦ Λίτσα. Μετὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ εἶχον ἐνωθῆ καὶ τὰ μικρότερα σώματα τῶν Πετροπουλάκων ὡς ὑπαρχηγῶν. Τὸ σῶμα τοῦ Λίτσα εἶχεν ἐπιτεθῆ κατὰ Βουλγαρικῆς συμμορίας, κρυπτομένης εἰς Ὀσνίτσανην. Κατὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ἐφονεύθη καὶ ὁ γενναῖος Λίτσας ὑπὸ σφαίρας Βουλγαρικῆς.

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΛΑΘΟΥΣ

Εὐχαρίστως διορθῶμεν τὸ ἐξ ἀβλεψίας παρεμφύσαν λάθος εἰς τὴν δημοσιευθεῖσαν ἔκθεσιν τοῦ Ἀντισυνομητάρχου κ. Ἀκριβίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφη ὅτι ὁ εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἀρχηγοῦ Μάλιου συμμετασχὼν τότε λοχίας τῶν νοσοκόμων **Κιτριναρῆς** ἐφονεύθη ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐνῶ ὁ κ. Κιτριναρῆς εὐρισκετο εὐτυχῶς ἐν τῇ ζωῇ ἀπόστρατος ἤδη Συνομητάρχης τοῦ Πεζικοῦ.

Γεωρ. Δρυστιλιάρης

Δημ. Μίλης

Πέτρος Γικγκούλας

Ἄγρας

Ἀντων. Μίγγας

Τάκης Καρπινέσης

Γεώργιος Ροῦσσος

Περιφέρεια Παλαιοχωρίου

Νικόλαος Τάσιος

Παπανικόλαος Οἰκονόμος

Γεώργιος Ζέγας

Κωνσταντῖνος Τάσκαρης

Βαῖτ Βέης

